

V. LÁSZLÓ GYERMEKSÉGE ÉS URALKODÁSA.

I.

A XV. század közepe táján a Habsburg-háznak csak két nagykorú tagja volt életben: a Stiria, Karinthia, Krajna és a vend örgrófság fölött uralkodó ágból származó két testvér.

Frigyes, az idősebb, ki egy félszázadnál hosszabb ideig Magyarország sorsára állandóan nagy befolyást gyakorolt, a magánember sok erényével dicsekedett, mély vallásos érzéstől volt áthatva, tiszta, erkölcsös életet folytatott, sokoldalú műveltséget sajátított el, takarékossgával jelentékeny vagyont szerzett. Mint uralkodónak jellemző tulajdonsága a családja jövő nagyságába és világhatalmi hívatottságába vetett rendíthetetlen hit. Építkezéseinek és ötvöseinek megrendelt kincseinek alkalmazott, sőt templomoknak ajándékozott egyházi öltönyökre ráhímeztetett őt magánhangzóval (A. E. I. O. U.) kérkedve hirdette, hogy Ausztria az egész világ fölött fog uralkodni, az emberiség összes népeit alattvalói közé fogja számítani.¹ Valóságos vagy képzelt jogai érvényesítésében fennhéjázó felfogásából kivételes szívósságot, makacsságig fejlődő kitartást merített, mely a szerencsétlenség sűrűn előforduló napjaiban a csüggedéstől megóvta. A színlelésben és az alkudozások vezetésében mesteri ügyességre tett szert. Azonban a magasabb politikai képességeket: a kezdeményezés bátorságát, az eljárás tervszerűségét, a kötelességek etikai mérlegelését, a bonyolult helyzetek követeléseinek fölismerését, a szereplő egyéniségek értékének megítélését nélkülözte. Fogyatközásaihoz tartozott a határozatlanság, melynél fogva sürgős ügyek elintézését sokszor hónapokig halogatta és a nehézkesség, melynek egyik nyilvánu-

¹ *Austriae est imperare orbi universo. Alles Erdreich ist Oesterreich Untertan.*

lása azon tény, hogy német császár létére huszonhét éven át Ausztriából ki nem mozdult. Így történt, hogy csalódásokban és megaláztatásokban több része volt, mint bármelyik elődjének.

Bátyjának szembeszökően ellentéte gyanánt tűnik föl Albert főherczeg őserőtől duzzadó, fékezhetetlen szenvedélyek uralma alatt álló egyénisége. Mivel családi hagyományos szabályok az uralkodásból kizárták, kiváló tehetségeinek megfelelő működési tért kereső hatalomvágya merész elhatározásokra, kalandos vállalatokra ösztönözte. Nem habozott egyházával nyílt lázadó gyanánt szembeszállani, testvére ellen ismételten fegyvert fogni. Jellemző, hogy elégedetlenségében helyzetével egy időre Magyarországra vonult, hol Fraknó várát a hasonnevű nemzetség utolsó férfisarjának női örököseitől megszerezte.¹

A két testvér, nagy bágyjuknak Albert magyar királynak 1439 őszén fiúgyermek hátrahagyása nélkül bekövetkezett kimulta után, egyetértett arra nézve, hogy az áldott állapotban levő özvegy királyné szülését be kell várniok és ha fiúgyermeket szül, ezt illeti meg az atyai örökség, Alsó- és Felső-Ausztria birtoka. Arra, hogy a magyarországi trónöröklés kérdésének megoldásába beavatkozzanak, egyikük sem gondolt.

Erzsébet, a férje életében alkotott országgyűlési végzésekre támaszkodva, nyíltan hirdette, hogy «a királyi hatalom teljessége rászállott.»² Ez ellen kifogást senki sem támasztott; az egyházi és világi főrendek nagy része a hűségi esküt letette³ és a szent koronát kiszolgáltatta neki.⁴

Mindazáltal az 1440-ik év elején tartott országgyűlésen azon fölfogás emelkedett uralomra, hogy az ország belső békességének és külső biztonságának érdeke erős férfikéz kormányát követelven, sem Erzsébet egyeduralmát állandóvá

¹ Piccolomini Enea Silvio, ki őt személyesen ismerte, «vir animo celso, consilio provido» jellemzéssel tünteti ki; fogyatkozásaiából csak tékozló hajlamát említi meg. *Historia Friderici III.* Kollár kiadása. Analecta. II. 183.

² Így például 1440 február 15-ikén kelt oklevelében. (Országos Levéltár.)

³ Ezt maga beszéli el Frigyeshez intézett előterjesztésében. Kollár. II. 919.

⁴ Pray: *Specimen Hierarchiæ*, I. 321.

tenni, sem esetleg születendő fiát trónörökösnek elismerni nem tanácsos és Lengyelország ifjú királya, Ulászló hivassék meg a magyar trónra, azon föltétellel, hogy Erzsébetet nőül vegye. Ez ehhez beleegyezését adta ; de, miután február 22-ikén fiúgyermeket hozott világra, kit László névre kereszteltetett, a hozzájárulásával Krakóba küldött országos követségnek meghagyta, hogy a tárgyalásokat szakítsa meg. Ennek ellenére létrejött ott a megállapodás, a mely szerint a magyar trónt Ulászló foglalja el, azon kötelezettséggel, hogy ha Erzsébettől fiúgyermekke nem születik, Magyarorszáiban a trónöröklést Lászlónak biztosítani, egyttal őt Csehország és Ausztria birtokbavételében támogatni fogja.

Erzsébet ezen megállapodást érvénytelennek nyilvánította és az anyai önmegtágadás áldozatkészségével a saját igényeiről lemondva, fiának magyar királylyá elismertetése érdekében működött.

A Habsburg-örökös körül tekintélyes párt csoportosult, melynek legelőkelőbb tagjai az esztergomi érsek, a veszprémi és győri püspök, Ujlaki Miklós erdélyi vajda, Garai László macsvai bán, a Frangepánok, a Kanizsaiak és a Szentgyörgyi grófok voltak. Erős támaszul szolgáltak a királyné anyai nagybátyjai, a stíriai Czilli grófok. Ezek korábbi időkből ellenséges viszonyban állottak László atyai nagybátyjával, a február 2-ikán római királylyá választott Frigyessel, ezért megakadályozták Erzsébetet abban, hogy az ő támogatását kérje, sőt olyan lépést tanácsoltak neki, a melylyel súlyos sértést követett el rajta.

A királyné ugyanis ápril elején, az ő mellőzésével, öcscsére, Albertre ruházta László fölött Ausztriában a gyámságot és kormányzóságot.¹ Csakhogy az osztrák rendek, Frigyes pártjára állván, április 17-én Bécsben tartott gyűlésükön Erzsébet követét, kit ez ügyben küldött, elutasították, az általa hozott iratot sem fogadták el.²

A főherczeg erről értesülvén, maga fordult az osztrák

¹ 1440 ápril 10-ikén az osztrák rendekhez és Bécs városához intézett rendeletei. *Quellen zur Geschichte der Stadt Wien*. II. Abtheilung. II. Band. 2724, 25 számok.

² Ezt Albert ápril 22-iki leveléből tudjuk.

rendekhez, kiket, a királyné rendeletének melléklésével, fölszólított, hogy őt kormányzójuknak ismerjék el.¹ Ezek nem állottak vele szóba; Frigyes pedig írt neki, emlékeztette, hogy az osztrák rendek Albert halála után azonnal elismerték kormányzónak és az erről szóló végzést maga a főherceg is pecsétjével erősítette meg, ennél fogva az ezzel ellenkező intézkedést jogtalannak nyilvánította. Albert ezután is ragaszkodott követeléséhez² és oda törekedett, hogy összeköttetését Erzsébettel mind szorosabbá tegye.

Május 15-én a csecsemő László székesfehérvári koronázásánál jelen volt³ és onnan Győrbe kísérte a királynét, kivel szövetséget kötött, melyben egymásnak a kath. egyház és a német birodalom kivételével mindenki ellen segítséget ígértek.⁴ Mindazáltal Erzsébet Frigyeshez fordult. A levélben, melyet neki írt, a gyámság ügyének érintését kerülvén, őt gyermekei legközelebbi és leghatalmasabb barátjának czímezte és arra utalt, hogy császári állásánál fogva az árvákat és özvegyeket fölkarolni köteles. Ezért fölkérte, hogy Ulászlót az ország elhagyására hívja föl, ha pedig ilyen módon czélt nem ér, elűzését fegyveres segítséggel könnyítse meg.⁵

A levél nem volt alkalmas, hogy Frigyest activ föllépésre készítse. Ezért Erzsébet a jó viszonyt Alberthez tovább is gondosan ápolta és június végén azt tervezte, hogy fiát az ő gyámsága alatt fraknói várában helyezi el.⁶ Ezen szándékát nem valósította meg.

Ugyanis kevéssel utóbb a szászországi hercegek kísérletet tettek Frigyesnél, hogy őt Alberttel békés megegyezésre készítsék. A magyar trónöröklés ügyében ők szintén közelről érdekelve voltak; mert úgy vélekedtek, hogy László magtalan

¹ Ápril 22-ikén, Fraknó várából az osztrák rendekhez és Bécs városához intézett levelei ugyanott. 2725. b.

² Frigyes április 29-iki levele, Albert május 2-iki válasza és május 3-ikán Bécs városához írt levele. Ugyanott. 2727—31.

³ Említi, érdekes részletek feljegyzésével, a királyné udvarhölgye, Kottaner Ilona, emlékiratában.

⁴ Május 31-én Kurz, I. 252.

⁵ Lichnowsky. VI. 205.

⁶ Június 30-iki oklevele. Chmel: *Materialien*. I. 12.

halála esetén nővéreit, kiknek egyikét Vilmos szász herceg bírta nőül, fogja a magyar trón illetni.¹

Frigyes hajolt a közbenjárásra, sőt, hogy Erzsébetet megnyerje, telt erszényét megnyitotta előtte; kétezeröttszáz forintot kölcsönzött neki.²

A tárgyalások, a melyekben a szász hercegek követei mellett a salzburgi érsek és az osztrák rendek is képviselve voltak, Hainburgban folytak és augusztus 23-án fejeztettek be. Erzsébet és Albert elismerték Frigyeset Lászlónak osztrák gyámjául, ki viszont kötelezte magát, hogy az özvegy királynét és fiát támogatásban fogja részesíteni.³ Ezen alkalommal Frigyes a királynénak ötezer forintot adott kölcsön⁴ és biztosította őt, hogy nőül fogja venni.⁵ Bizalmas viszony jött most köztük létre. November második felében Erzsébet megjelent Frigyes németujhelyi udvaránál, hol fiát és ifjabb leányát gondjaira bízta, féltett kincsét, a magyar szent koronát is az ő őrizete alá adta. Kikötötte ugyan magának, hogy később gyermekeit valamelyik magyarországi várban helyezheti el; de előre felhatalmazta Frigyeset, hogy oda őrséget küldhet; ki viszont ígérte, hogy a gyermekek tekintetében anyjuk beleegyezése nélkül lényeges intézkedéseket nem tesz. (Nichts merkliches thun.)⁶ Ezen egyezségeken Magyarországról említés nem történt, itt Erzsébet a gyámságot teljesen magának tartotta főm,⁷ Frigyesnek semmiféle jogokat nem engedett át; csakhogy, újból kilencezer forintot kapván tőle kölcsön, Sopron várost vetette neki zálogba.⁸

¹ Ezt következtethették azon renuntatióból, melyet a hercegnő a házasság megkötése előtt állított ki. Turba: *Geschichte des Tronfolgerechtes*, 147, 208. László halála után a hercegnő csakugyan trónkövetelő gyanánt lépett föl Magyarországon.

² 1440 augusztus 3-iki kötelezvény. Kollár, II. 248.

³ Chmel: *Materialien* I/2. 85.

⁴ Augusztus 23-ikán Haiburgban kiállított kötelezvénye. Kollár. II. 845.

⁵ Ezt Piccolomini említi, ki mint Frigyes titkára a tárgyalásokba be volt avatva.

⁶ Erzsébet 1440 november 22- és 26-iki okiratai. Teleki X. 92, 94.

⁷ Ez kitűnik 1440 november 23-iki kötelezvényéből. Kollár II. 851.

⁸ Erzsébet 1440 november 23-iki kötelezvényéből Kollár II. 851.

A jelentéktelen és jól jövedelmező kölcsönök nyújtása mellett a támogatás, a melyben Frigyes az özvegy királynét részesítette, arra szorítkozott, hogy közte és Ulászló király között a békeközvetítést megkísérlé. Abban állapodott meg velök, hogy december 13-án mindhárman személyesen találkozni fognak.¹ Azonban az összejövetel nem jött létre.

Ugyanis ezen időben Frigyes az Erzsébettel kötött barátságos viszonyt erőszakos ténynyel megzavarta. A László-párt egyik leghatalmasabb tagját, Garai László bánt, mivel az osztrák határ közelében fekvő dévényi várából becsapásával Ausztriát sűrűn nyugtalanította, azon ürügy alatt, hogy vele tárgyalni kíván, Németujhelyre hívta meg, de azután, mikor megjött, fogságba vetette, a mi által a pártján álló magyar urakat fölháborította, a dévényi őrséget pedig a sérelem megtorlásául további ellenségeskedésekre készítette.²

Ilyen körülmények között Lászlót Németujhelyen nem látván teljes biztonságban, őt nőtestvérével és a szent koronával, a saját székvárosába, Grácza vitte.³ Ezzel a királynénak és pártjának az elégtelenségre újabb okot szolgáltatott.

Erzsébet 1441 február 25-én és márczius 3-án személyesen megjelent Németujhelyen, hogy a római király önkényes eljárása ellen felszólaljon, fiának a saját tartományaiba visszatérését és Garai szabadonbocsátását eszközölje ki. Szavai hatástalanul hangzottak el. Frigyes újabb nyolcezer forint hitelezésével megengesztelte, sőt azon újabb kötelezettségvállalására bírta, hogy míg László nagykorúságát, tizenhat éves korában, eléri, Sopront vissza nem váltja.⁴

Miként Frigyes semmit sem tett gyámfia érdekében, sőt gyámságát a maga javára értékesítette, szintúgy járt el Albert herceg is. Az ő őrizetére bízta volt Erzsébet két előkelő foglyát, kiket Ulászló meghívásáért letartóztatott: Thallóczi Máté horvátországi bánt és Marczali Imre főudvarmestert. Az előbbi-

¹ *Deutsche Reichstagsakten.* XV. 521, 5.

² Frigyesnek 1441 február 19 és márczius 4-ikén Bécs városhoz intézett rendeletei. *Quellen.* 2773, 6, 9 számok.

³ Az időpontot nem határozhatjuk meg.

⁴ Erzsébetnek a jelzett napokon kelt okiratai: Kollár. II. 869. Teleki X. 95.

nek sikerült a frankói várból megmenekülnie. Marczalit a herczeg 1441 tavaszán ideiglenesen szabadon bocsátotta, kikötvén, hogy karácsony ünnepén visszatérjen és ezen kötelezettség megtartásáért Ulászló király kezességét vállaljon. Ulászló csakugyan kötelezte magát, hogy a mennyiben Marczali nem teljesítené ígérését, ötvenezer forintnyi összeget fog érte a herczegnek lefizetni.¹

Marczali azon megbízással jött a budai 'udvarhoz, hogy Ulászlót Erzsébet királynéval tárgyalások megindítására bírja. Ezen föladatát sikeresen oldotta meg. Május végén mindkét párt tagjai összejöttek Hainburgban. Itt Erzsébet is megjelent és mivel szükségesnek látták, hogy a tárgyalásokban Frigyes király szintén részt vegyen, személyesen Bécsbe ment, hol akkor az osztrák rendek gyűlést tartottak, a melyre a trieri választófejedelem, több választófejedelemnek követeivel megjelent. A római király által a gyülekezet színe előtt fogadtatván, három kérést intézett hozzá: fiát, leányát és a szent koronát a magyar határhoz közel fekvő valamelyik osztrák várba hozza; Garai Lászlót bocsássa szabadon; mind maga, mind a gyülekezet tagjai kísérik előt a hainburgi értekezletre. Megható szavakkal esdeklett, hogy, tekintettel elhunyt férje érdemeire és a közel rokonságra, teljesítse kívánságait. Azt, — úgymond — a mi neki a legdrágább, bizalommal helyezte az ő védnöksége alá és ezentúl is rá akarja bízni; ha azonban kedvező választ nem nyerne, kénytelen volna az osztrák házra nézve hátrányos megállapodáshoz járulni és azért a felelősséget elhárítja magától.

Frigyes válasza úgy hangzott, hogy a királyné gyermekei és a korona megőrzése tekintetében elvállalt kötelezségeinek eleget fog tenni; Garai ellen törvényes eljárást indít és az ítélet meghozása után, a királynéra való tekintettel, kegyelmesen fog vele elbánni; a hainburgi értekezletre elfoglaltsága miatt nem mehet el, de több tanácsosát el fogja oda küldeni.

Részben tagadó, részben határozatlanul formulázott nyilatkozatával a királyné nem volt megelégedve és az osztrák rendek

előtt panaszt emelt a római király ellen, ki azzal, hogy akarata ellenére vitette gyermekeit és a koronát Stiriába, ígéretét megszegte és felkérte a gyülekezetet, hogy őt, a szegény özvegycet, és árva fiát szánja meg.

A gyűlés a királyné mellett felszólalt ugyan, de sikert nem ért el;¹ sőt Frigyes az alkalmat, mely előtte a magyarországi ügyekbe való avatkozásra megnyílt, nem ragadta meg és tanácsosokat sem küldött Hainburgba, hol ennek következtében az értekezlet eredményre nem vezetett.

A következő (1442.) év elején Frigyes mégis vállalkozott a közbenjárásra. Németujhelyi udvaránál Erzsébet találkozott Ulászló megbízottaival;² de ezen tárgyalások szintén sikertelenek maradtak.

Szerencsésebb volt IV. Eugen pápának Magyarországba küldött követe, Cesarini Julian bibornok, ki az év végén Ulászló és László között megegyezést hozott létre, azon az alapon, hogy mindkettő viseli a királyi czímet és megtartja azt, a mi tényleg birtokában van, Erzsébet pedig a gyermek-királyt és a koronát Frigyes kezeiből visszaszerzi.

Frigyes, ki a német biródalomban távol volt, ezen tárgyalásokra befolyást nem gyakorolt; Erzsébetnek néhány nappal utóbb bekövetkezett halála pedig az egyezés végrehajtását kétséggessé tette.

II.

Frigyes Ausztriába visszatértében, Innsbruckban értesült gyámfia anyjának haláláról. Sem a kötelességérzet, sem a családi érdek nem készítette arra, hogy útját siettesse. Csak (1443) márczius végén érkezett meg Németujhelyre.

Mindazáltal László pártjának vezérei már korábban feléje irányították tekintetüket.

Brandeiszi Giskra János, a félelmes cseh condottieri, kit Erzsébet az ország felső részeinek főkapitányává nevezett ki, már az év elején értesítette Frigyeset, hogy Isten után csak ő

¹ A bécsi gyűlés irományait kiadta Kollár. II. 915—947.

² Ezt Frigyesnek 1442 február 18-ikán Bécs város követei előtt tett közléséből tudjuk. Ugyanott. 1137.

belé helyezi bizalmát és utasításai szerint kíván tisztében eljárni.¹

Mikor pedig Ausztriába visszatért Magyarországon köz-tudomásra jutott, László előkelő pártfői, élükön a primással, követeket küldöttek hozzá, azon megkereséssel, hogy trónörökös jogait mint gyám és úgy is mint római király, «kinek hivatásához tartozik az árvákat oltalmazni és a keresztyén országok békességét biztosítani», karolja föl.²

Így tehát elismerték, hogy gyámi hatósága és császári hivatása Magyarországra is kiterjed.³ Valószínűleg ezen felfogás indította arra Győr püspöki vár kapitányait, kiket Erzsébet rendelt volt oda, hogy halála után a gondjukra bízott fontos helyet a római királynak adják át.⁴

Frigyes most a hozzá intézett felszólítást nem utasította el. A követeknek azt válaszolta, hogy öccse és a keresztyén vallás pajzsa gyanánt szolgáló Magyarország érdekeit buzgón elő fogja mozdítani és rajta lesz, hogy a belső béke helyreállítása által az országot a hitetlenek ellen támadó föllépésre képessé tegye; e végből az ország rendeit május 30-ikára Pozsonyba hívja meg, míg a közel fekvő Hainburgban a német birodalom fejedelmeit, Csehország, Szilézia, Ausztria, Steier, Karinthia és Krajna rendeit maga köré fogja gyűjteni.⁵

Meghívó levelet küldött Ulászló királyhoz, kit fölkért,

¹ 1443 január 13 és 25-ikén Bécs városhoz intézett levelei. *Quellen*. 2889, 2893 sz. Sajnos, ezen forrás elkerülte Tóth-Szabó Pál figyelmét, ki Giskra tevékenységét becses monographiában ismerteti. (*A cseh huszita mozgalmak*. Budapest. 1918.)

² Ezt maga Frigyes mondja el április 8-ikán Szécsi Déneshez írt levelében. Wolkan II. 116. Salanki Ágoston, Erzsébet királyné kancellárja, volt a követtség egyik tagja. Ezt ő maga említi május 1-én Bártfa városhoz írt levelében. Iványi. 401. szám.

³ Schlick kancellár szerint a követek fölhívták a királyt *aut administrationem regni Hungarie pro patre suo reciperet, quod et factum est.* *Mittheilungen des Institutes für österreichische Geschichtsforschung*. XXXI. 337.

⁴ Frigyes ezt egy későbbi okiratban maga mondja el. Kollár. II. 1294. 1443 június 28-ikán Győr már Frigyes kezei között volt. Chmel. *Materien*. I. 123.

⁵ Ezt Szécsihez ápril. 8-ikán intézett, fentebb idézett levelében maga mondja el.

hogy a pozsonyi gyűlés megnyitása előtt küldjön hozzá követeket, kikkel a megindítandó tárgyalásokat előkészítse.¹

Egyik titkárát megbízta, hogy a László-párt tagjait a pozsonyi gyűlésen minél nagyobb számban való megjelenés-serkentse.² Ugyanakkor az őrizete alatt levő Garait, hogy László mellett működjék, feltételesen szabadon bocsátotta.³

Ulászló a hozzá intézett meghívást előzékeny fogadtatásban részesíté; május első napjaiban a váci püspököt egy lengyel főpappal küldötte hozzá, kik Julián bibornok társaságában jelentek meg a bécsi udvarnál és innen Frigyeset Hainburgba kísérték el. A tárgyalások alapjául az Erzsébet királynével kötött egyezség szolgált és arról volt szó, hogy mindenekelőtt fegyverszünet kötése útján az Ulászló és Hunyadi János által a törökök ellen tervezett hadjárat megindítása lehetővé váljék.

Frigyes kijelenté, hogy a hadjárat sikerét őszintén kívánja előmozdítani, minélfogva, ha magyar támadás nem kényszeríti az ellenállásra, a békét megzavarni nem fogja.⁴

Így tehát, noha a pozsonyi gyűlés nem jött létre,⁵ a békes kibontakozás ügye kedvezőtlen alakult. Julián bibornok jelentésének és rábeszéléseinek hatása alatt Ulászló június 28-ikán Frigyeset barátságos hangon tartott levélben biztosította békes hajlamai felől, sajnálatát fejezte ki a fölött, hogy a török hadjárat előkészítésével lévén elfoglálva, személyesen nem jelenhetett meg Hainburgban és készeck nyilatkozott a hadjárat befejezése után (1444) február 2-án találkozni vele.

Frigyes erre azt válaszolta, hogy a találkozás tervét örömmel üdvözli, de a határnapot nem fogadhatja el, mert akkor a német fejedelmekkel fontos egyházi ügyekről kell tanácskoznia. a találkozás időpontját tehát később határozza meg.⁶ Ugyanakkor Julián bibornoknál panaszt emelt a miatt, hogy osztrák alattvalók súlyos károkat szenvednek a magyarok betörései

¹ Wolkan. I. 7.

² Chmel: *Materialien* I/2. 119.

³ Wolkan. II. 121, 123.

⁴ Wolkan I. 38. II. 158. Chmel: *Materialien*. I/2. 112, 113.

⁵ Az okot nem ismerjük.

⁶ Chmel: *Materialien* I. k.

következtében, hogy Schlick kancellár szakolezai uradalmát Szentmiklósi Pongrácz emberei földúlták, Sopron külvárosát kőszegiek és rohoneziak fölgyajtották. Intézkedéseket kért ezen erőszakosságok megszüntetésére, mert — úgymond — azokat tétlenül nem nézheti.¹

Másrészeről Hédervári nádor az uradalmaiban garázdálkodó győri német kapitány megfékezésére kérte ki közbenjárását.²

Ezen nehézségek ellenére Ulászló, bizván Frigyes nyilatkozataiban, a nélkül, hogy formasierűen fegyverszünetet kötött volna vele, július³ második felében megindult a törökök ellen.

Távolléte alatt a határvillongások nem szűntek meg; sőt Frigyes attól félt, hogy Stiria nagyobb mérvű támadásoknak lesz kitéve, minélfogva tartományaiban közfelkelést rendelt el.⁴

Tartományai megoltalmazásának érdekében a Czilli grófokkal, a saját, testvére és unokaöcscse, gyámfia nevében is véd- és dacszövetséget kötött, és pedig a kath. egyház és a német birodalom kivételével mindenki ellen,⁵ a mivel Ulászló irányában ellenséges szándékot árult el.⁶

László magyarországi hívei csakugyan nem bírtak az ellenkirállyal kiengesztelődni és Julián bíbornok javaslatát, hogy Ulászló visszatérte után mindkét párt tagjai Budán tartandó közös országgyűlésre jőjjenek össze, bizalmatlansággal fogadták, majd határozottan elleneztek; mikor pedig Ulászló február 2-kán a diadalmas hadjáratból visszaérkezett Budára és a török háborút mielőbb folytatni kívánván, a béke-tárgyalások megindítását sürgette, a László-párt Esztergomból óhajtott a budai gyűléssel alkudozni. Ezen javaslatot Frigyes elé terjesztette, azon kéréssel, hogy küldjön meghatalmazottakat Esztergomba és Lászlót bocsássa Pozsonyba vagy a magyar határhoz közel fekvő helyre, a mely intézkedéstől kedvező hatást várt.

¹ Wolkan. II. 46.

² Wolkan. II. 52. . . .

³ Schlick egyik leveléből Wolkan azt következteti, hogy októberben megkötötték a fegyverszünet. Azonban a levelét tévesen helyezi ezen időre; mert abban Szentmiklósi Pongrácznak 1444 tavaszán történt elfogatásáról is szó van.

⁴ Chmel: *Regesten*. 1560. sz. .

⁵ Teleki. X. 133.

⁶ Ezt követői 1443 végén bejelentették Frigyesnek. Wolkan. I. 258.

A római király hajolt ezen kérésre, Lászlót Németujhelyre visszavitette,¹ Esztergomba pedig két követet rendelt.²

Ugyanakkor a két uralkodó személyes találkozásának terve is megújított. Ulászló Frigyes meghívására azt felelte, hogy a kitűzött időben nem jelenhetik meg és a találkozásnak május utolsó napjára elhalasztását vagy pedig a tárgyalásoknak követei útján megindítását kérte. A római király kijelenté, hogy mivel május 21-re német birodalmi gyűlést hívott össze, a személyes találkozást mellőznie kell és követeket fog Ulászlóhoz küldeni.³

Magatartása bizalmatlanságából folyt, a melyet nyíltan föltárt gyámfiának párthívei előtt. Egyik levelében írja, hogy a béke létrejöttét, a mit szíve mélyéből óhajt, nem várhatja László ellenfeleitől, a kik a jogot nem tisztelik; már pedig a béke és a jog testvérek, jog nélkül az országok rablóbarlangokká válnak; minélfogva híveit is óvatosságra inti azokkal szemben, kik a közjó álarczát viselvén, gonoszságon török fejüket.⁴

Valószínűnek tartván, hogy háborúra kerül a sor, Giskrát főkapitányi tisztében megerősítette és híveinek meghagyta, hogy neki engedelmeskedjenek.⁵ —

Ellenben Julián bíbornok ezalatt azon fáradozott, hogy legalább két évi fegyverszünetet hozzon létre. Az Ulászló tanácsosaival kidolgozott tervezetet megküldötte Frigyesnek, ki azt módosítva és kiegészítve követei által Budára küldötte.⁶ Lényeges föltételei szerint mindkét uralkodó a tényleg kezei között levő területek és helyek birtokában marad, békezaró alattvalóit megzabolázza, vitás birtokügyek fölött a döntést az illetékes bíróságokra bízza.

Mindjárt az első tanácskozáson, melyet május első napjaiban Frigyes követei Budán Ulászló tanácsosaival tartottak,

¹ Ezt említi Frigyes 1444 május 1-én a pápához írt levelében. Wolkan. II. 132.

² Schweinpeck Györgyöt és Péter mestert. Márczius 26-ikán már Esztergomban voltak. Ugyanott. 127.

³ Április elején írt levele ugyanott. II. 129.

⁴ Chmel: *Materialien*. I. 263.

⁵ 1444 ápril. 28-ikán Chmel: *Regesten*. 1627. szám.

⁶ Wolkan. I. 320, II. 95, 129.

ezeket nagymértékben fölháborította azon körülmény, hogy a római király irataiban Lászlót magyar királynak, Ulászlót pedig csak Lengyelország királyának czímezte. Ime — mondá az egyik — a római király feljogosítottnak tekinti magát, hogy Magyarország trónjáról ő rendelkezék; felesleges tehát vele tárgyalásba bocsátkoznunk.

A német követek azon megjegyzéssel kísérlették meg őket megnyugtanni, hogy Frigyes elfogadta Ulászló leveleit, melyekben magyar királynak czímezi magát.

Erre a nádor ellenveté, hogy Ulászló Magyarország igazi királya; László nem az.

«A mostani időpont — válaszolták a németek — nem alkalmas azon kérdés vitatására, kit illet meg a magyar korona; eldöntését halaszszuk el máskorra.»

«Ezen kérdés — vágott közbe a nádor — egyáltalán nem vitás; Magyarország rendei a királyválasztás jogát szabadon gyakorolhatják, a mit csak fogyatékos elméjű ember tagadhat.»

A hangulat mind ingerültebbé lett. «Azért jöttünk, — mondá Frigyes egyik köve — hogy a békéről tanácskozzunk; ha azonban háborút akartok, készek vagyunk rá; válaszszatok.»

Erre a krakói dékán felpattant. «Nem vagyunk annyira gyengék és gyávák, hogy meggyalázó békét fogadjunk el; elég erővel és bátorsággal rendelkezünk, senkitől sem félünk.»

«Erőben és bátorságban — vágta vissza a németek — hiány nálunk sincs; sőt mi hátunk mögött földve vagyunk, ti pedig közénk és a törökök közé vagytok beékelve; vigyázzatok, nehogy nyugat és kelet felől egyidőben érjen támadás.»

«Tudjuk, — mondá a nádor — hogy a császárnak nagy a hatalma; de a mi országunk sem néptelen, senkitől sem félünk; szerződéseket vigyétek haza.»

Ekkor Julián, a szenvedélyes vita tanúja, megszólalt. Ulászló tanácsosaihoz fordult: «Az Istenre kérlek benneteket, ne utasítsátok el a fegyverszünetet, melyet, ha a törökök ellen akarunk indulni, nem nélkülözhetünk; akadályozzátok meg, hogy szegény hazátokat keresztyének vére szennyezze be.»

Azonban az értekezlet szétoszlása után, a bíbornok esdekletését meghallgatva Ulászló, rábirta híveit, hogy a Bécsből küldött tervezetet változtatás nélkül fogadják el és abba is

nyugodjanak bele, hogy ő csak lengyel királynak címeztessek.

Ezt aztán ő maga közölte a német követekkel, kikhez így szólott: «Vigyétek meg uralkodótoknak üdvözetünket és közöljétek vele, hogy a szerződés minden pontját helybenhagyjuk, a mit azért teszünk, hogy kedveskedjünk neki, nem szükség kényszerít rá.» Tüntető módon magyar nyelven intézte hozzájuk és tolmács által fordíttatta le e szavakat,¹ annak jelzése végett, hogy mégis ő az igazi magyar király.

Mivel a szerződés szövegében Frigyes nem mulasztotta volt el hangoztatni, hogy mint László gyámja köti azt meg,² most már Ulászló és pártja szintén elismerte, hogy őt Magyarorszáiban a gyámsági jogok teljessége illeti meg.³

Frigyes, noha az egész vonalon diadalmaskodott, a szerződés jóváhagyásával késedelmeskedett. Az általa megpecsételt okiratot csak július elején küldötte Budára; de ahhoz kimutatást csatolt a kártételekről, melyeket időközben az ő hívei szenvedtek. Mire Ulászló értesítette, hogy csak most hirdethette ki a fegyverszünetet és ezentúl a békeháborítókat szigorúan meg fogja büntetni; elvárván tőle, hogy ő hasonlóképp fog eljárni.⁴

Ezekután nyugodtan indult meg augusztus folyamán a Fekete-tenger partjai felé, a hol a csatatéren hősi halál várakozott rá. Frigyes már előbb kelt útra a német birodalomba. Azonban a két párt között a közeledés jelei nem mutatkoztak. Különösen László király hívei aggodva néztek a jövő elé.

Giskra, mikor szeptember közepe táján azon alaptalan hír jutott el hozzá, hogy Ulászló a törökökkel békét kötött, úgy vélekedett, hogy azon szándékkal tette ezt, hogy egész erejét László pártjának megsemmisítésére használja föl és Ausztriát meghódítsa. Ezért Bécsből segítséget kért.⁵

¹ Ezen érdekes részleteket Piccolomini beszéli el május 27-ikén egyik barátjához írt levelében. Wolkan. I. 320.

² «Cuius gubernationem gerimus».

³ Julián bíbornok május 11-ikén Schlick kancellárhoz írt levelében a szerződésről úgy beszél, hogy az akkor már meg volt kötve. Az arról kiállított okirat június 21-ikéről van keltezve.

⁴ Július 11-ikén kelt levele. Chmel: *Materialien*. I/2. 140.

⁵ Szeptember 13-ikán Bécs városhoz írt levele. *Quellen*. 3018. szám.

Mivel pedig december első felében a keletről azon tudósítás érkezett Esztergomba, hogy a magyar sereg döntő győzedelmet aratott és útban van hazafelé: az ország prímása, a helyett, hogy a hamis hirt lelkesedéssel üdvözölte volna, attól rettegett, hogy a sikertől elkapatott győzők László pártja ellen fognak fordulni és Frigyeset azzal rémítve, hogy Ausztriába és Stiriába is be fognak nyomulni, igyekezett segélynyújtásra bírni.¹

III.

A várnai katastropha azon reményt keltette föl László híveinek körében, hogy uralkodójukat most már Ulászló pártja szintén királynak fogja elfogadni. Hogy az akadály, melyet a német gyámság támaszthatott, elháríttassék, a prímás azon kérelemmel fordult a római királyhoz, hogy gyámfiát Magyarországba küldje.²

Frigyes ezen kívánságuknak nem tett eleget; azonban Hunyadi János visszatérte és a magyar országgyűlés összehívása után felszólította őket, hogy ott lehetőleg nagy számban jelenjenek meg és uralkodójuk jogainak megóvása érdekében buzgón működjenek. A maga részéről azon határozatlanul formulázott ígéretre szorítkozott, hogy «az ország érdekében mindent, a mit tehet, készséggel meg fog tenni.»³ Nem is tett egyebet, mint hogy a pápát és a bíbornóki testületet felkérte, hogy László érdekében a pesti országgyűléshez leveleket intézzenek és arra követet küldjenek.⁴

A magyar rendek azt határozták, hogy ha május 30-ig Ulászló életben maradásáról biztos hír nem érkezik, Lászlót azon föltétel alatt, hogy a római király őt a szent koronával

¹ Ezt Enea Silvio 1444 december 13-ikán írt levelében beszéli el. Wolkan. I. 488.

² Ezt szintén az imént idézett levélből tudjuk.

³ A Késmárk városhoz intézett példány Katona. XIII. 416. 1495 ápril 16-ikán Pozsony követei Esztergomból írt jelentésökben említést tesznek arról, hogy a Szécsi Tamáshoz és pártjukhoz tartozó más urakhoz szóló levelet ők juttatták el a címzetteknek. Knauz. 118.

⁴ Wolkan II. 157, 159. Felhívására Pozsony város február végén három követet küldött Frigyeshez. A város február 23-iki levele Bécs városához. Quellen. 3057. szám.

együtt kiszolgáltatta, törvényes királynak ismerik el, ha pedig ezt megtagadja, mást választanak meg uralkodójukká.

Noha eszerint a német gyámságot az ország rendei kizárták, a végzéssel Frigyes meg volt elégedve és udvaránál azzal hízelegtek neki, hogy Magyarország az ő akaratának fog hódolni.¹

Szilárdul meg volt győződve a felől, hogy a népek, a melyeknek alkalmuk van a Habsburg-ház sarját uralni, nem fognak másutt uralkodót keresni és hogy Magyarországnak, Csehországnak és Ausztriának egy uralkodó alatt való kapcsolatát minden más előnynél többre fogják értékelni. Ezen felfogás vezette őt magartartásában Csehország iránt, a mely Albert halála után kísérletet tett, hogy az Albert király által létesített kapcsolatot fölbontsa. A neki följánlott cseh koronát elutasította, a bajor herceget pedig a ráesett választás elfogadásától visszatartotta; a minnek következménye az volt, hogy a csehországi rendek országuk kormányzása felől ideiglenes intézkedéseket tettek és végre mégis tizenkét esztendeig tartó habozás után Lászlót ismerték el uralkodójuknak.²

Magyarország tekintetében sem táplálta Frigyes azon aggodalmát, hogy ott az ország rendei akár más uralkodóházból, akár a maguk köréből fognak királyt keresni.³

Hogy tekintélyét gyarapítsa és a gyámságból az országra várakozó előnyöket föltüntesse, az 1445-ik év nyarán feltűnő erélyvel lépett föla cseh rablókapitányok ellen, kik Kőszegen és vidékén megfészkeltek magukat, ismételten betöréseket intéztek Ausztriába és Stiriába. Mivel a magyar főkapitányok az ő megfélemezésükre vonatkozó felszólítását figyelembe nem vették, megfenyítésükről és kiirtásukról maga gondoskodott. Július közepe táján sereget vezetett Magyarországra, Kőszeg tizenhét kisebb erősséggel hatalmába ejtette és nagyszámú rablót kivégeztetett.⁴

¹ Schlick Gáspár kancellár levele. *Arkiv Ceski*. II. 408.

² Palacky: *Geschichte Böhmens*. IV/1.

³ Ezen felfogását tolmácsolta titkára Piccolomini 1445 nyarán a Bécsben megjelent magyar küldöttség előtt.

⁴ Frigyes július 15 és augusztus 22-én Bécshez intézett levelei. *Quellen*. 3106, 10 sz. Schlick kancellár július 22-én Kőszeg ostroma alatt írt levele. Chmel: *Materialien*. II. 408.

A magyar főkapitányok ezért nem nehezteltek, sőt ellenkezőleg, köszönő iratot intéztek hozzá.¹

Táborában megjelent Giskra is, kit többen Ulászló egykori hívei közül fölkértek, hogy egyezés létrehozása érdekében működjék; de ő a megegyezésre való készségük őszinteségében nem bízott.²

Ezalatt a magyar országgyűlésen kitűzött határidő letelt, a nélkül, hogy Ulászló életben maradása felől hír jött volna, így tehát nem lehetett többé kétség arra nézve, hogy a várnai csatateren elesett. Ennek következtében az utolsó országgyűlésen választott küldöttség két tagja, Szécsi Dénes prímás és Garai László bán, július közepén Bécsbe érkezett.³ A harmadik, Ujlaki Miklós erdélyi vajda, vonakodott hozzájuk csatlakozni, csak hat héttel később, miután a római király követei által külön meghivatott, határozta el magát a megjelenésre. Ötszáz lovas kíséretében tartotta fényes bevonulását, a mely alkalommal Frigyes mindent megtett, hogy kitüntető fogadtatással a gőgös főurat megnyerje. Azonban míg e tekintetben nagy önmegtartóztatást tanusított, a tárgyalásokban merev álláspontra helyezkedett.

A magyarok azt kívánták tőle, hogy Lászlót és a koronát azonnal adja át nekik, mert őt Székesfehérvárt újból megkoronázni óhajtották; viszont ígérték, hogy a koronázás után gyám-sága alá visszabocsátják és ő tetszése szerint Pozsonyt, Bécsét vagy Brünnt jelölheti ki neki tartózkodása helyéül.

Azonban Frigyes, ki bizalmas emberei előtt úgy nyilatkozott, hogy a szerzett tapasztalatok után a magyarok pecsétes leveleire és esküjére semmit sem ad, az ajánlatot elutasította.⁴ Az értekezlet eredmény nélkül oszlott szét.

A következő (1446) év elején Frigyes értesítést kapott

¹ Ezt Piccolomini beszéli el 1447 január 8-ikán a pápa előtt tartott beszédében. *Mittheilungen des Institutes für österreichische Geschichtsforschung*. XXXIV. 522.

² Giskrának 1445 augusztus 7-ikén Bécshez írt levele. *Quellen*. 3111. sz.

³ Erről szóló egykorú jelentés Frankfurt város levéltárában. Janssen: *Frankfurts Reichsrespondenz*. II. 87.

⁴ Schlick kancellár 1445 október 8-iki levele. *Arkiv Česki*. II. 409.

Giskrától, hogy a magyarok Ausztria ellen támadást terveznek, minélfogva tartományaiban közfölkelést rendelt el.¹ A hír alaptalan volt. A februárban tartott magyar országgyűlés a tárgyalások megújítására újabb követséget küldött hozzá. Ez szintén nem ért czélt.²

Ekkor a fegyveres összeütközés veszélyét idézték föl a Czilli grófok, kik Horvátországban a vránai perjelség fontos várait és gazdag birtokait önkényesen elfoglalták. Hunyadi János kényszerítve volt, a magyar korona tekintélyének megóvása érdekében, ellenök sereget vezetni; Horvátországból Stiriába nyomult, hogy a Czillik ősi birtokain folytassa hadműveleteit. Nehogy Frigyes úgy vélekedjék, hogy ezek ellene is irányulnak, levélben megnyugtatta őt, és fridecki kapitányától a területén való átvonulásra fölhatalmazást kért. Azonban ennek követelését, hogy nagy pénzüsszeggel vásárolja meg az engedélyt, elutasította, és mind őt, mind a gráci kapitányt, kik erőszakosan fel akarták tartóztatni, visszaverte. Ezeknek hallatára Frigyes május 4-én közfölkelést rendelt el, de ezen intézkedés most is feleslegesnek bizonyult, mert Hunyadi János, miután a Czillikkel végzett, visszavonult.

Ennek ellenére Frigyes a június elején tartott magyar országgyűléshez írt levelében panaszt emelt Hunyadi ellen; azzal vádolta, hogy hadüzenet nélkül támadta meg a Czilliket és írásban tett ígéreteit megszegve az ő stíriai birtokain is pusztításokat vitt véghez.

Hunyadi az ország rendei előtt élő szóval igazolta magát és fölhívásukra Frigyeshez levelet intézett, melyben békés hajlamait hangoztatva kijelenté, hogy mások által kényszerítve ragadott fegyvert. Tárnyilagos és hideg sorait azon felhívással zárja, hogy «az ő felajánlott szolgálatait ne vesse meg és igazolását fogadja el.»³

A német királylyal szemben tanúsított erélyes föllépése valószínűleg befolyást gyakorolt az ország kormányzójává tör-

¹ Január 22-ikén Bécshez intézett rendelete. *Quellen*, 3138. szám.

² Knauz: *Az országos tanács* 128. Teleki. X. 182. *Monumenta Poloniae*. II. 14.

³ A június 11-ikén kelt, Vitéz által fogalmazott levél Vitéz levelei között. Schwandtner. II. 35.

tént egyhangú megválasztására, a mihez azon megbízatás járult, hogy László és a szent korona kiszolgáltatását fegyver hatalmával erőszakolja ki.

Míg a kormányzó a hadjáratra előkészületeket tett, a római király eselszövényekkel igyekezett magának a külföldön támogatást szerezni. A pápánál bepanaszolta a magyarokat, Velenczében pedig azzal gyanúsította, hogy a köztársaság ellen irányult fegyverkezésök.

Hunyadi mindkét helyre felvilágosító levelet intézett és az ellenségeskedésekért a felelősséget Frigyesre háritotta.

«Polgárháborúk által zaklatott hazánk, — írja a pápának — Isten kegyelméből lassankint nyugalomra jutott és figyelmét a hitetleneknek Európából kiűzésére készült irányozni. Azonban a fejedelem, ki a keresztyén világ Augustus-ának czímét viseli, feltépi a behegedt sebeket és új viszályokat támasztva, felbontja az áhított békét; noha jól tudja, hogy hazánkra semmi jogigényt nem emelhet, főleg most, miután az ok, mely támadásra készítette, eltűnt. Ugyanis a zavar, melyet két király megválasztása idézett elő, megszűnt; az egyik Isten akaratából meghalt, a másikat közakarattal uralkodónknak ismertük el. Ismételten kértük föl a római királyt, hogy ezen uralkodónkat az ország trónjára helyezze és a jogtalanul elfoglalt területet adja vissza. Neki azonban a hön óhajtott béke nincs inyére; ő tehát, hogy időt nyerjen, üres szavakkal tartott minket és azalatt a korábbi sérelmeket újabbakkal tetézve, foglalásokat tesz, királyi és egyházi jövedelmeket bitorol és a mi leginkább esik nehezünkre, a népet zsarolja, erősségeket épít, megengedi, hogy a templomokat bennük rendezett tánczvigalmakkal megszenteltelenségek, a győri székesegyház mellett ő maga istállót építtet. Egy szóval hazánknak a pogányok támadása sem árt annyit, mint az ő váratlan ellenségeskedése.»¹

Hunyadi azután mintegy húszezer fegyveres élén az osztrák határ felé indult. Sárvári táborából fölhívta Bécs város tanácsát, hogy közös uralkodójuk érdekében, közös ellenségük megalázására egyesüljön vele. Levelét a tanács az alsó-ausztriai rendek

¹ Az 1446 október 18-ikán a pápához intézett levél. Schwandtner: *Scriptores*. II. 38. lap. Ugyanazon napon ment a velencei dogéhoz hasonló levél. Ugyanott 40. lap.

elé terjeszté, a kik azonban a tényeket elferdítve, alaptalan vádakot emelve válaszoltak.¹

Ezalatt Hunyadi Rozgonyi Rajnádot Bécs felé küldötte, ő maga pedig Németujhely ellen nyomult; mivel azonban a város ellentállott és ő ostromra nem volt fölkészülve, Neunkirchen mellett ütött táborn. Innen november 27-én Bécs városához újabb felszólítást intézett a csatlakozásra és négy nap alatt követelt választ, melynek tartalmától tette függővé, vajjon a város ellen fordul-e, avagy Frigyes megfenyítésére Stiriába vezeti a seregét.²

Fenyegetődzése nem maradt hatástalan. Frigyes kancellárját, Schlick Tamást, Czilli Ulrik gróffal és két osztrák főúrral a kormányzóhoz küldötte. Ez a kért fegyverszünetet csak úgy volt hajlandó megadni, ha a római király Gyórt azonnal visszaadja, míg a többi vitás kérdések a következő év tavaszának elején tartandó békeértekezleten kerülnének eldöntésre. Frigyes, noha az osztrák rendek hathatósan rábeszéltek őt, hogy ezen föltételt fogadja el, időnyerés végett a béketárgyalásokat elhalasztani kívánta addig, míg azok vezetésére pápai legátus küldését kiészközli. Hunyadi ekkor ultimátumot terjesztett elő, mely Győr visszaadására a következő év február 2-kát tűzte ki végső határidőül. Frigyes ehhez hajlandó volt hozzájárulni, de azon föltétel alatt, hogy a várost és várat a horvátországi rendek vegyék át tőle, a mely javaslatot Hunyadi fölháborodással utasította vissza és pusztítva vonult Leobersdorfig.³ Innen december 9-én ismét írt az alsó-ausztriai rendeknek és Bécs városának. Kijelentette, hogy közös uralkodójuk jogainak megoltalmazása végett ragadott fegyvert és azon komolyan nem vehető megséggel élt, hogy a László és Frigyes területét elválasztó határokat nem ismervén, engedte meg a dúlásokat; biztosította őket, hogy ha Frigyes támogatásáról lemondanak, további kártételktől meg lesznek óva, ellenkező esetben azokért a felelősség őket terheli.

Az osztrák rendek viszont Hunyadinak figyelmébe ajánlották, hogy uralkodója majdan örökös tartományai pusztítá-

¹ Kollár. II. 1246—61.

² Ugyanott II. 1266.

³ Ugyanott 1272—80.

sáért őt fogja felelősségre vonni; ennél fogva felhívták, hogy a pápai követ megérkezéséig az ellenségeskedéseket szüntesse be, mert különben kénytelenek lesznek a pápánál és az összes keresztén fejedelmeknél panaszt emelni, a mi őt és nemzetét gyűlöletes világításba fogja helyezni.¹

Ezt Frigyes ekkor már megkísérelte. Követe, Piccolomini 1447 január 8-án a pápa előtt tartott beszédében azzal vádolta Hunyadit, hogy kellő ok nélkül tört Ausztriába; azon követelését, hogy László másodizben megkoronáztassék, «esztelennek» bélyegezte, fejtegette, hogy a gyermek királynak és a szent koronának a törvényes gyám kezei között kell maradni; végre bejelenté, hogy uralkodója kényszerűségből fog most fegyverhez nyúlni.²

Frigyes pedig, míg egyrészt a Lászlóhoz ragaszkodó magyar rendeket a kormányzóval szemben ellenszegülésre serkentette,³ magyar területen Szarvkő várát hatalmába ejtette.⁴

Hunyadi el lévén határozva, hogy a sérelmeket megtorolja, szövetségeseket keresett. Egyik diplomatáját, ki előbb Prágában városi tanácsnok volt, Cseh- és Morvaországba küldötte, hogy ott a rendeket csatlakozásra hívja föl.⁵ A lengyeleket is megnyerni igyekezett; a hozzájuk intézett levélben a németek és magyarok között uralkodó «nemzeti gyűlöletről» beszél, mely a fegyveres mérközést elkerülhetetlenné teszi.⁶

IV.

Éppen ezen időben (1447 márczius 6-án) foglalta el IV. Eugen pápa halála után szent Péter székét V. Miklós, ki alig egy esztendővel azelőtt Magyar- és Csehországban járt, a hol személyes tapasztalásból meggyőződést szerzett a belső béke helyreállításának sürgető szükségességéről.

¹ Ugyanott 1284—7.

² A beszéd: *Mittheilungen*. XXXIV. kötetében.

³ Ezen leveleiről szól az országtanács 1447 február 25-ikén kelt rendletében. Kovachich: *Supplementum*. II. 51.

⁴ Ezt Szécsi Tamás 1447 február 11-ikén Schlick kancellárhoz írt levelében említi. Chmel: *Österreichischer Geschichtsforscher*. I. 271.

⁵ Palacky. IV/1. 173.

⁶ 1447 február 27-ikén. Katona. XIII. 530.

Uralkodásának már legelső napjaiban értesítette Frigyes, hogy céljának elérése végett követet fog küldeni és fölhívta, hogy mielőbb fegyverszünetet kössön Hunyadival. A római király egyháza fejének levelét válasz nélkül hagyta; de ez is a követ útnak indításával késedelmeskedett, csak május 21-én értesítette Frigyes és Hunyadit, hogy a követ a legrövidebb idő alatt elindul, egyúttal a fegyverszünet megkötésére vonatkozó fölhívását ismételte.¹

Ohajtása ekkor már teljesebbé ment. Czilli Ulrik gróf közbenjárására a két fél megbízottai a magyar-stájer határon, Radkersburgban találkoztak és június 1-én a tényleges birtokállomány föntartása alapján két évre szóló fegyverszünetet kötöttek. Az erről kiállított oklevél tanúsága szerint «zálogjog czímen, fegyver hatalmával és más módon» a római király Sopront, Kószezet, Rohonecot, Szalonokot, Borostyánkőt, Dévényt, Katzensteint és Baumgartent; Albert főherczeg Fraknót, Kismartont, Kaboldot, Lánzsért és Bélát tartozékaival bírta. Ezen sorozatból Győr kihagyott, mert a magyarok ezen városnak a fegyverszünet alatt visszabocsátásához ragaszkodtak.

Az állandó béke tárgyában határozottatott, hogy november 10-én a két fél által kiküldendő nyolcz-nyolcz meghatalmazott, a pápai legátus elnöklete alatt, Bécsben összeül és mindkét rész igényeinek megvizsgálása után dönteni fog; ha pedig ezen értekezlet eredményre nem vezet, mindkét rész a döntést a pápára és a bíbornoki testületre bízza.²

Néhány nappal utóbb a csehországi rendek, kik szintén hajlandók voltak Lászlót királyul elfogadni, ha Frigyes őt kiszolgáltatja és megkoronáztatása végett Prágába bocsátja, felszólították a magyarokat, hogy szeptember végére követeket küldjenek Bécsbe, a hol közös eljárás megállapítása céljából értekezzenek. A magyarok erre azt válaszolták, hogy a Regedén elvállalt kötelezettségnek meg akarnak felelni és november 10-én a császárral a béketárgyalásokat megindítják, ennél fogva a közös értekezlet megtartását ezen időpontra kérték halasztatni.³

¹ Teleki X. 199—201.

² Chmel: *Materialien*, I/2. 238.

³ Palacky IV/1. 173.

A pápai követ, Carvajal bíbornok, Ausztriába érkezvén, türelmetlenül sürgette a magyar biztosok megjelenését Bécsben. Ezek, miután az útlevél kiállítására körül támadt nehézségek elhárítottak, (1448) február végén érkeztek meg, Ekkor a tárgyalások megindultak ugyan, de márczius elején eredmény nélkül megszakadtak.¹

Ezért az 1448 május havában tartott magyar országgyűlés elhatározta, hogy többé nem küld követeket Frigyeshez. Hunyadi tehát, mikor a pápai legátus felhívta, hogy az ő elnöklete alatt megindítandó tárgyalásokra biztosokat küldjön, tagadó választ adott; de nem szándékozott az érintkezést megszakítani. Amellett, hogy a béke létrejöttét az ország érdekében szükségesnek látta, a római király személye iránt — a hozzájuk közel álló Piccolomini tanúsága szerint — bizonyos vonzalmat látszott táplálni.² Ezért a pápai követet közbenjáró igyekezetei folytatására buzdította.

«Mi, — írja neki — miután oly sok igazságtalanságot és erőszakot szenvedtünk, eluntuk a folytonos ellenkezéseket, az alkudozás gyakori elhalasztását, a mesterséges kifogásokat és a ravasz föntartásokat. Ideje tehát, hogy a sérelmeknek és alkudozásoknak végét ne csak reméljük, hanem valósággal elérjük. Főtisztelendő úr tehát folytassa a béke érdekében igyekezeteit. Itt a kedélyeket hajlandóbbaknak fogja találni a békére, mint a háborúra; föltéve, hogy a római király egyenes, őszinte, határozott akaratát közölheti velünk, és így a gyakran tárgyalt ügy végre elintézését nyer, többé haladékot nem szenved; hogy azután azon föladatoknak élhessek, melyeket a keresztyénség és ezen ország védelmére megoldani köteles vagyok.»³

Carvajal június végén Budán időzött, de Frigyeset nem bírhatta rá, hogy oda követeket küldjön; ellenben kieszközlte, hogy a magyar országtanács Pozsonyba az ő elnöklete alatt tartandó értekezletre küldöttséget menesztessen. Ő maga július

¹ V. ö. e sorok írójának akadémiai értekezését: *Carvajal János bíbornok magyarországi követségei.* (1889) 11.

² Így ír Hunyadirol: «Hic Fridericum caesarem, sive vera fuit, sive simulata benevolentia, singulari affectione prosequere se ostentabat.» Kollár. II. 374.

³ 1448 június 3-ikán. Schwandtner. II.

végén Pozsonyban volt. Azonban a császár és a magyar ország-tanács között a békét nem sikerült létrehozni. Csak annyit ért el, hogy, az ő és Czilli Ulrik közbenjárása mellett, az Ausztriában gyakran dülő Szentmiklósi Pongrácz a császárral egyezsége lépett, melyben kötelezte magát, hogy azon esetet kivéve, ha egész Magyarország háborút visel Frigyes ellen, ő békét fog vele tartani.¹

Ezen tárgyalásokról Carvajal az ország déli részében tábo-rozó Hunyadit értesítvén, arra igyekezett rábírni, hogy a rege-dei fegyverszünet meghosszabbítását tegye lehetővé. A kor-mányzó mentegetődzött, hogy az országtanács hozzájárulása nélkül nem intézkedhetik.²

Azon súlyos vereség után, melyet Hunyadi a Rigómezőn a törököktől szenvedett, a legatus megújította igyekezeteit. Azonban az országtanács arra hivatkozott, hogy a császár most még elbizakodottabb és követelőbb lesz, minélfogva a békealkudozások megindítását későbbre kell halasztani; de kijelentette, hogy ezalatt az ország mindennemű ellenségeske-dést kerülni fog.³

Ezen felfogás alaposnak bizonyult, mikor Carvajal sürge-tésére 1449 február havában császári és magyar biztosok összeültek. A tárgyalások nem vezettek eredményre.⁴

Kévéssel utóbb Szentmiklósi Pongrácz a békeszerződést megszegve, nemcsak betöréseit újította meg Ausztriába, hanem megfészkelte ott magát és erősségeket épített. A Thájától a Dunáig és a Morvától Kremsig ért hatalma, melynek megtöré-sére az osztrák rendek 1449 szeptember 1-én tartott gyűlésükben jelentékeny sereg kiállítását határozták el, a császár pedig Czilli Ulrik grófort nyerte meg a fővezérlet elvállalására. 1450 tavaszán megindult a háború. Az osztrákok megvívták a rablóvezér osztrák erősségeit, a Morván átkeltek és Szakolczát hatalmukba ejtették. A békét Hunyadi állította helyre, ki a császár irányá-ban kezességet vállalt azért, hogy Szentmiklósi Pongrácz ezen-től Ausztriát meg fogja kímélni.⁵

¹ Augusztus 5-ikén. Kollár. II. 1351. Teleki X. 237.

² 1448 szeptember 14-ikén. Vitéz levelei között, Schwandtner II.

³ Erről Vitéz 1448 december 14-ikén értesít őt.

⁴ Knauz 79.

⁵ Huber: *Ausztria története*. III. 56.

Eközben az ország sérelmeinek orvoslása elől Frigyes makacsul elzárkózott. A június havában tartott pesti országgyűlés azért újból a pápa közbenjárását kérte.

Panaszt emelt előtte Frigyes ellen, ki a királyt letartóztatva a nemzet becsületét is bilincsekbe veri. Elmondja, hogy az ország rendei bármilyen igazságos föltételeket elfogadni, sőt a békét még áldozatok árán is megvásárolni készek; de a római király az országot mostani nehéz helyzetében megfosztja fejétől és területét háborgatni meg nem szűnik; miután az ország jogait megsértette és méltóságát lealázta, most honfit honfi ellen fegyverkezett föl. Mindezt eddig békésen szenvedték el, a baj orvoslását az időtől várták. De mivel a római királyt sem ügyük igazsága, sem erélyesebb lépéseik makacs elhatározásától el nem téríthetik, türelmüknek vége szakad. Mielőtt mégis «tovább mennének,» a pápát kérik föl, eszközölje ki királyuknak a koronával kiszolgáltatását, az ország megcsontott határai helyreállítását, a fogságban levő Garai szabadonbocsátását. Ha ezt ő szentsége nem bírja kieszközölni, mivel az elmék ingerültségét tovább fékezni nem áll hatalmukban, «a fegyver, keresztyén vért ontva, fog dönteni.»¹

V.

Ezen vésztjósító nyilatkozat után alig mult tel néhány hónap, a helyzetben meglepő fordulat állott be, mely a szentséktől a közbenjárás föladatát elhárította.

Szeptember havában, Czilli gróf és Ungnad báró közvetítése mellett, Frigyes tárgyalásokat folytatott Hunyadival,² ki most nem habozott saját felelősségére, az országtanács mellőzésével, a legfontosabb országos érdekek tekintetében, titkos szerződést kötni, mely hivatva volt őket az érdekközösség kötelékével szorosán összekötni.

A kormányzó kötelezte magát, hogy a római királyt a gyám jogainak gyakorlásában és a szent korona őrzésében nem akadályozza, sőt ellenkezőleg, támogatni fogja abban,

¹ 1450 június 15-ikén. Schwandtner II. 89. Hasonló panaszos levél iratott a velencei köztársasághoz is. Ugyanott. 91.

² Knauz 99, 101.

hogy Lászlót, míg tizennyolczadik életévét eléri, a szent koronával együtt gyámsága, gondoskodása és hatalma alatt maradjon ugyanezen időpontig Frigyes és «övéi» a magyarországi várakat, királyi és mezővárosokat, melyeket tényleg bírnak, birtokukban megtarthassák.

Viszont Frigyes kötelezte magát, hogy László nagykorúságáig Hunyadit a kormányzói tiszttel gyakorlásában nem akadályozza, sőt ellenkezőleg azok ellen, kik őt háborgatnák, támogatni fogja, őt az időpontról, a mikor gyámsága alól Lászlót szabadon bocsátani szándékozik, eleve értesíti és neki azontúl is a királynál tettel és tanácssal szolgálatára lesz.

Mindketten fogadást tettek, hogy egymással békeségben, összetartásban, egyetértésben fognak élni és ezen szerződést érvényben tartják, még ha később akár az egyik, akár a másik a magyar rendekkel bármilyen egyezsége talál lépni.¹

Hunyadi ily módon nyíltan ellentétbe helyezkedett az ország politikájával, mely a német gyámság megszüntetését, a királynak Magyarországon neveltetését, a korona és a magyarországi területek kiszolgáltatását sürgősen követelte. A tényleg főnnálló helyzet fönntartásába belenyugodott, sőt kijelentette, hogy a megválasztatása érdekében jövőre alkotandó országos végzéseken is túlteszi magát. E mellett elismerte, hogy Frigyeset, mint a kiskorú király legközelebbi rokonát, ámbár idegen uralkodó, Magyarországbán a gyámság tiszte megilleti. Végre kormányzói jogkörén túllépve, önkényesen a király nagykorúsága időpontjának megállapítására vállalkozott.

Azon leplezetlenül bevallott czélból tette ezt, hogy a kormányzói tiszttel a következő nyolcz esztendőre magának biztosítsa.

Ebben kétségkívül azon törekvés vezérelte, hogy a német királylyal való őszinte kiengesztelődés után a törökök elleni harcznak szentelhesse egész erejét és a császár közreműködésére biztosan számíthasson. Valószínűleg azon aggodalmat is táplálta, hogy László a római király gyámsága alól kiszabadulva, anyai nagybátyjának még veszélyesebb befolyása alá kerül. Mégis,

¹ Az 1450 október 22-én Hunyadi által kiállított okirat Bécsben. Kiadta: Kurz. I. 258.

noha nem kell, sőt nem is szabad föltenni, hogy önző számítás vezérelte, eljárása az országos végzésekbe ütközött, a nemzetre önrendelkezési jogának szempontjából sérelmes volt és veszélyes következmények szülőjévé válhatott. Előre kellett látni, hogy a királyi gyermek német udvarnál, német nevelő (Wendler Gáspár) és német kamarás (báró Ungnad János) befolyása alatt a magyar nemzettől elidegenedik, majdan tájékozatlanul és elfogultan veszi át az uralkodást.

Frigyes, a mikor Hunyadit megnyerte, egy másik hatalmas magyar urat is lekötelezett. Garai Lászlót, kilencz év óta foglyát, szabadnak nyilvánította, túsul nála hagyott öcsését elbocsátotta és Dévény várát visszaadta neki.¹

Ellenben, meg lévén nyugtatva az iránt, hogy magyarországi birtokait most már nem fogják visszakövetelni, azokat új szerzeményekkel gyarapította. 1451 nyarán testvérétől Fraknó, Kabold, Kismárton várakat vásárolta meg.²

Azonban az új helyzet előnyeit alig egy esztendeig élvezte zavartalanul. Ugyanis Ausztriában az ő gyámsági kormányzása közeliügetlenséget keltett. A rendek köréből súlyos vádak emelkedtek ellene: hogy az általok oldala mellé helyezett tanácsosokat mellőzi, stíriai származású kegyenczei kormányoznak nevében, és a rendekkel úgy bánik, «mint ha rabszolgák volnának»; új adókat és vámokat hozott be, rossz ércpénzt veret; a közjövödelmeket saját udvartartására és magánépítkezéseire fordítja, míg Lászlót és nőtestvérét méltatlan szűkölködésben hagyja tengődni.³

A közóhajtásnak, hogy kormányzása alól szabaduljon a tartomány, teljesülésére alkalom kínálkozott az 1451-ik év nyarán, a mikor Frigyes készüléteket tett, hogy császárrá koronáztatása végett Rómába megy. Az osztrák rendek azon tervvel foglalkoztak, hogy távolléte alatt Lászlót nagykorúnak nyilvánítják. Azonban a római király erről értesülvén, elhatározá, hogy gyámfiát magával viszi. Ez ellen az osztrákok óvást emeltek, de felszólalásukra elutasító választ kaptak.

¹ Garai 1450 november 6-iki térítvénye Chmel: *Materialien* I/2. 329.

² 1451 július 20 és augusztus 5-ikén kelt okiratok a bécsi titkos levéltárban.

³ Kollár. II. 191. Huber. III. 77.

Ekkor gyűlést tartottak, a mozgalom intézőjét, Einzinger Ulrikot főkapitánynya választották és Frigyesnek fölmondották az engedelmességet. Czilli Ulrik gróf csatlakozott hozzájuk és ígérte, hogy a magyarok támogatását is kieszközli.

Hunyadi János nem gondolt arra, hogy egy évvel azelőtt elvállalt kötelezettségének megfelelően és Frigyes oldala mellé álljon; sőt szeptember végén az országtanács követei azon kívánságot terjesztették eléje, hogy elutazása előtt Lászlót bocsássa Magyarországra. Tagadó választ kaptak ugyan, de megnyugtató végett több német tanácsos úgy nyilatkozott, hogy annak idején inkább nekik fogja uralkodójuk a királyt kiszolgáltatni, mintsem az osztrákoknak. Erre a magyarok a fennálló fegyverszünetet egy évre meghosszabbították.¹

Czilli gróf unszolására a magyar országtanács három hónappal később új kísérletet tett. Követei december második felében Grácban jelentek meg, épen akkor, mikor Frigyes az elutazásra készen állott, minélfogva csak útközben Leobenben fogadta őket. Előterjesztésükre azt válaszolta, hogy gyámfiára vonatkozó rendelkezéseit most már nem változtathatja meg. Egyúttal azon reménységét fejezte ki, hogy a magyarok a fegyverszünetet lelkiismeretesen megtartván, az osztrák lázadókat támogatni nem fogják. Előadta, hogy útjának egyik célja a pápát a törökök ellen indítandó hadjárat tervének megnyerni és felhívta az országtanácsot, hogy Rómába küldjön követeket, kik szintén ezen irányban működjenek.

A magyar követek erre kijelentették, hogy elvállalt kötelezettségeiknek meg fognak felelni; de mivel mind az osztrákok, mind a csehek László kiszolgáltatását követelik, ők sem maradhatnak ezen kérdéssel szemben közömbösek, mert királyuknak körükben időzése nekik nagy előnyöket ígér; ha tehát kívánságuk teljesületlen marad, a pápa és a keresztyén fejedelmek előtt panaszt fognak emelni ellene; a török háborúra vonatkozó szándékát elismeréssel üdvözlik; ennek megvalósítása a római király kötelességeihez tartozik és ezért László kiszolgáltatását megtagadni nincs feljogosítva.

¹ Ezt azon előterjesztésből tudjuk, a melyet a jól értesült, a tárgyalásokban résztvevő Piccolomini feljegyzései szerint három hónappal utóbb egy másik követség intézett Frigyeshez. Kollár. II. 220.

Frigyes nem engedett. Úgy nyilatkozott, hogy ezen ügyben Rómából visszatérte után fog határozni és most maga ismételte, hogy akkor inkább a magyarokat, mint az osztrákokat fogja meghallgatni.

Ezzel az országtanács követei kénytelenek voltak beérni; de az ígéletben nem bíztak. Ennélfogva László nevelőjével, Wendler Gáspárral titkos tárgyalásokba bocsátkoztak az iránt, hogy útközben növendékét szöktesse meg és hozza Magyarországra.¹

A császár távolléte alatt az ő gyámsági kormányzásának megszüntetése végett egyesültek az összes országok, melyek ez irányban eddig külön tettek erőfeszítéseket. A magyar rendek teljhatalommal felruházott nagyszámú küldöttsége Bécsben, márczius 5-ikén az osztrák rendekkel formyszerű szövetséget kötött, a melyhez a cseh- és morvaországi rendek is csatlakoztak. Megállapodtak abban, hogy jövődjő uralkodójukat, ha lehet, jószerivel, szükség esetén fegyver hatalmával kiszabadítják gyámja kezeiből, kiskorúsága idejére közösen gyámokat rendelnek és atyja végrendelete értelmében Pozsonyban helyezik el.

Mindenekelőtt kísérletet tettek, hogy a pápa közbenjárásával ériék el céljukat. A magyarok és osztrákok Rómába követeket küldöttek, kik az onnan visszatérő császárt Florenzben várták be, azonban azt sem érték el, hogy őket fogadja és meghallgassa. László nevelője itt készült végrehajtani a megszüntetési tervet, a mely azonban fölfedeztetvén, meghiusult.

A császár római időzése alatt a pápát meggyőzte a felől, hogy az ellene szövetkezett rendek magánérdekek sugallatára foglalnak állást az ő törvényes gyámsága ellen, sőt nem habozott a magyarokat azzal rágalmazni, hogy «hozzá lévén szokva uralkodókat láb alól eltenni», László életére törnek. Így tehát a követekre kedvezőtlen fogadtatás várakozott. A pápa az osztrákokat, mint lázadókat egyházi büntetésekkel fenyegette, Hunyadi Jánost pedig felhívta, hogy azokat támogatásban részesítse.²

Azonban mikor junius második felében a császár gyámfiá-

¹ Piccolomini elbeszélése.

² 1452 ápril. 22-én. Katona. XII. 349.

val Németujhelyre visszaérkezett, az osztrák rendek készüléket tettek, hogy sereget vezetnek ellene, majd körülzárták s ostrom alá fogták a várost.

Frigyes ekkor megkísérlé, hogy a magyarokat a csatlakozástól visszatartsa. Július 7-én a kormányzóhoz levelet írt, a melyben a keresztyénség nagy érdekeinek követeléseit állította szemei elé. Egyuttal értesítette, hogy ékesszóló titkárát, Piccolominit szándékozik követségbe küldeni hozzá. Hunyadi azt válaszolta, hogy szívesen fogja látni és megfelelő menedéklevelet állított ki javára.¹ A magyar országtanács nem is küldött csapatokat az osztrák szövetségeseeknek; arra szorítkozott, hogy Frigyes osztrák híveit fölszólította, ne akadályozzák László alattvalóit kitűzött céljuk elérésében.²

Augusztus végén a császár meghívására Németujhelyt több német fejedelem — köztük két bajor herceg, egy brandenburgi örgróf és egy badeni tartományi gróf és három püspök — jelent meg, kik megbízásából az ostromló sereg vezéreivel tárgyalásokba bocsátkozván, szeptember 3-án egyezséget kötöttek, a melynek föltételei szerint a császár Lászlót ideiglenesen nagybátyjának, Czilli Ulrik grófnak adja át, míg november 10-én a magyar, cseh, morva és osztrák rendek Bécsben tartandó értekezletén a császár és a két osztrák főherceg hozzájárulásával a király kiskorúsága idejére a szükséges intézkedéseket megteszik.

Frigyes másnap Lászlót csakugyan kiszolgáltatta; de az osztrákok az egyezés megerősítését megtagadták és a nélkül, hogy szövetségeseik hozzájárulását kikérték volna, bevégzett ténny teremtettek. A Czilli gróf által Bécsbe vezetett királyt, noha csak tizenharmadfél esztendő volt, és neveltetése sem készítette volt elő az uralkodói hivatás betöltésére, nagykorú uralkodónak ismerték el.³ Einzinger ugyanis szintúgy, mint Czilli gróf, azon reményt táplálta, hogy a gyermek neve alatt ő fog uralkodni. Ezért egyikük sem gondolt arra, hogy őt Magyarországra bocsássa.

¹ Ezt Piccolomini maga beszéli el.

² Augusztus 8-ikán. Chmel: *Materialien*. II. 21.

³ Piccolomini írja, hogy az osztrák Lászlót Bécsben „velut principem regnantem” fogadták. 386.

Ezen események felől a magyarországi rendek a Budán tartott országgyűlésen értesülvén, belenyugodtak abba, hogy László nagykorúnak ismertessék el. Követeket választottak, kik őt az uralkodás átvételére Magyarországba meghívják.

A küldöttséget, melyet a bitoros primás vezetett, de a melyben Hunyadi János nem vett részt, október 7-én Bécs város határánál László fogadta és az üdvözlő beszédre, mint valóságos uralkodó maga válaszolt, a következő napokban pedig személyesen tanácskozásokat folytatott a magyar urakkal.¹

Néhány nap mulva a császár követei, Piccolomini, Sonnenberg kanczellár és Hartung von Kappel jogtudor érkeztek Bécsbe. A magyar urakat fölkeresvén, küldőjük üdvözlét adták át és mentegették őt mind azért, hogy a magyar követeket Florenczben nem fogadta, mind pedig azért is, hogy a magyar rendek hozzájárulása nélkül rendelkezett királyuk kiszolgáltatása iránt; készségét jelentették, hogy a főnnforgó ügyek iránt velök tárgyalásokba bocsátkozik.

A magyarok szónoka, a váradi püspök válaszában köszönte a császári üdvözlét, kijelentette, hogy az audientia megtagadására nem fektetnek súlyt, az is közömbös előttük, hogy uralkodójuk mily módon szabadult ki, hálát adnak Istennek, hogy szabadságát visszanyerte; a császár ajánlatát egyébiránt közölni fogják a királylyal, a kinek elhatározásához fognak alkalmazkodni.

Piccolomini erre csodálkozását fejezte ki a fölött, hogy a király «szabadulásáról» beszélnek, mintha fogoly lett volna, pedig a császár úgy bánt vele, mint ha fia lett volna.

Másnap a Burgba hivattak, hol a király a magyar uraktól és az osztrák rendektől környezve fogadta őket. Nevében a váradi püspök előadta, hogy üdvözlét küldi a császárnak. kit azon esetre, ha a koronát és a magyarországi várakat visszaadja barátsága és a hálája felől biztosít; ellenkező esetben jogait érvényesíteni fogja.

Sonnenberg nem mulasztotta el megütközését fejezni ki a fölött, hogy a gyermek-király nevében kapták a választ.

¹ A követség egyik tagja, a vasvári prépost 1452 október 19-iki levele érdekes részleteket tartalmaz. Közölte Áldásy a *Századok* 1910. évfolyamában. 554.

«Mi — így szólt hozzá — a magyar uraknak adtuk elő azt, a mivel meg voltunk bízva; azzal, hogy Veled tárgyaljunk, nem vagyunk megbízva; a mit most nevedben velünk közöltek, híven elő fogjuk a császárnak terjeszteni.»

Az audientia végeztével a magyarok a császári követeket egy más terembe hívták. Itt a bibornok magát és főpap-társait a császár jóakarátába ajánlotta; a váradi püspök pedig föl-kérte a követeket, hogy a császárt, nehogy az országot maga ellen ingerelje, a korona és a várak visszaadására bírják rá.

Piccolomini ellenben igényeik mérséklésére intette őket és figyelmeztette arra, hogy a császár több irányban hasznos szolgálatokat tehet országuknak, egyszersmind újból kijelentette, hogy László iránt, míg gondjai alatt volt, atyai gyengédséget tanusított. A váradi püspök viszont azt hangoztatta, hogy Magyarország szintén képes minden jót, a miben részesül, viszonzni, és kijelentette, hogy soha sem gondolta azt, hogy a császár mint fogolylyal bánt volna vele; csak azt akarta jelezni, hogy a magyarok most már könnyebben érintkezhetnek uralkodójukkal, mint azelőtt.

Ezalatt László teljesen meghódította a magyar követség tagjait azon nyilatkozatával, melyet hozzájuk intézett «Magyar vagyok, veletek kell maradnom.»¹

Piccolomini feljegyzi, hogy ezt a primás háromszor is elmondotta neki és sok ezer levél vitte az ország minden részébe.

A magyarok nem kutatták, vajjon önszántából és igaz érzés sugallatára, vagy pedig Czilli Ulrik tanácsára megtévesztésök végett, szólott így a király; megelégedtek a phrasissal és biztosítékokat nem kértek, sőt az ígéret beváltását sem sürgették. László ugyanis szavaiból nem vonta le a következményeket, nem sietett Magyarországra; ellenkezőleg a magyar rendeket Bécsbe hívta meg, az utóbbiak pedig december második felében készséggel gyülekeztek ide nagy számban; most már maga Hunyadi János állott élükön, ki az általa is nagykorúnak elismert király kezeibe letette kormányzói méltó-

¹ Piccolomini beszéli el, hogy László ezen nyilatkozatot a császári követek fogadtatása után tette, mikor az osztrák és magyar rendek két külön terembe vonultak vissza és ő rövid habozás után önszántából a magyarokhoz csatlakozott. Kollár II. 402.

ságát és tőle az ország főkapitányának tisztét fogadta el. Nemes becsvágyát kielégítette azon tudat, hogy hazája védelméről továbbra is gondoskodhatik, de figyelmét elkerülte az, hogy az ország politikai kormányzását a Czilli által irányított királyi gyermeknek engedve át, saját föladatainak megoldását is kockáztatja.

Ezalatt a császár, ki a körülmények kényszerítő hatása alatt engedett volt, a közvetlenül fenyegető veszély elvonulása után úgy kezdett viselkedni, mintha ő lett volna a győző az osztrák rendek fölött. Ausztriából, noha gyámi hatósága itt megszűnt, nem vonult ki; Németujhelyt maradt továbbra is udvarával; arra, hogy a koronát és a magyarországi várakat visszaadja, nem gondolt; sőt arról álmodozott, hogy magát a gyámi tisztbe visszahelyezteti, a szenvedett sérelmekért elégtételt vesz és az osztrákokat, kik ellene a mozgalmat megindították, megfenyíti.

Mikor arról értesült, hogy a magyar küldöttség Bécsbe érkezett, az udvaránál időző német fejedelmeket több tanácsosa kíséretében oda küldötte. Ezek a magyarokat Hunyadi szállásán keresték föl. Piccolomini volt ismét a szónok. A császár üdvözlését jelentve, panaszt emelt azon sérelmek miatt, a melyeket az osztrák rendek részéről szenvedett és felkérte a magyarokat, hogy a császárnak jó tanácsosal szolgáljanak.

Ezek azonban a nekik felajánlott közvetítő szerepet nem vállalták el. Válaszuk úgy hangzott, hogy királyuk parancsára jöttek Bécsbe, közölni fogják vele a császár üzenetét és akarata szerint fognak eljárni. A császári tanácsosok a nélkül, hogy erre észrevételt tettek volna, fölháborodva távoztak. Majd az osztrák rendek részéről is elutasították, azon kijelentéssel, hogy a tárgyalásokra a németujhelyi egyezésben kitűzött november 10-iki határidő rég eltelt.

Ekkor a német fejedelmek vették át a közvetítést, mind az osztrák, mind a magyar rendeknél. Közölték velök a császár követeléseit, a gyámságba való visszahelyeztetése, a szenvedett károk megtérítése, a bűnösök megfenyítése tárgyában. Meghallgatták az ő követeléseiket is, melyek a magyar korona, úgyszintén a magyarországi és osztrák várak visszaadására vonatkoztak.

A császári tanácsosok kijelentették, hogy a magyar korona visszaadása tárgyában a császár nem fog nehézségeket támasztani, ha a többi vitás kérdés megoldatik; ellenben a magyarországi várakat, melyeket részint vásárolt vagy zálogba vett, részint jogos háborúban szerzett, ezentúl is megtartja.

A magyarok ennek ellene vetették, hogy Erzsébet királynénak nem volt joga várakat és városokat elzálogosítani, idegenek egyáltalán nincsenek feljogosítva várakat vásárolni; a háború pedig, a melyet a császár Magyarországon viselt, nem volt jogos, mert arra Garai Lászlónak hitszegő módon történt elfogatása szolgáltatott okot.

A császári tanácsosok ekkor fölmutatták a fejedelmek előtt az 1451-ik évi fegyverszünetről szóló okiratot, mely a császárt fölhatalmazta, hogy a békezálogok ellen fegyverrel léphessen föl, és Garai László térítvényét, a melyben elismeri, hogy elfogatása jogosan történt.

Az osztrák rendekkel a császári tanácsosok közölték, hogy uruk azon várakat, melyeket mint gyám tart kezei közt, költségeinek megtérítése után kész visszaadni. Ezzel az osztrák rendek nem elégedtek meg és azt követelték, hogy a császár a javakat, melyeket gyámsága idejében másoknak elzálogosított, a saját költségén váltsa vissza, a mit könnyen megtehet, mert másfél millió forintnál többet «zsarolt ki Ausztriából». Mire a tanácsosok azt válaszolták, hogy a számítás túlzó és az elzálogosítás az ország érdekében történt.

Hosszas izenetváltások után az osztrák rendek a következő ajánlatot terjesztették elő: a császár a várakat, melyeket akár Magyarországon, akár Ausztriában zálogozímen bír, a záloglevelek föltételei szerint megtartja; a többit a szent koronával együtt váltságdíj nélkül visszaadja; azokat, a melyeket magá elzálogosított, saját költségén kiváltja; viszont maguk nyolczvanezer forintot fognak neki fizetni.

A fejedelmek ezen föltételek elfogadását javasolták a császárnak, kit figyelmeztettek, hogy elutasításuk háborút vonna maga után, ő pedig jogos álláspontját ellenségeivel szemben megvédelmezni nem képes.

A császári tanácsosok ezután, hogy uralkodójuk döntését kérik ki, a német fejedelmekkel Németujhelyre mentek. Itt

Albert brandenburgi örgróf terjesztette elő a tárgyalások eredményét. A császár a föltételeket elutasította.¹

A magyar urak ekkor a tárgyalásokat megszakították; de mielőtt Bécsből távoznának, ismét elmulasztották a királyt rábírní, hogy az ország fővárosába vonuljon; belenyugodtak abba, hogy az országgyűlést, melyen a rendek hódolatukat voltak bemutatandók, nem a Rákosra, hanem az Ausztriával szomszédos Pozsonyba hívta össze, innen pedig csakhamar Bécsbe tért vissza. Ezzel nagy politikai hibát követtek el, melyet a következmények súlyos bűnné minősítettek.

VI.

A magyar rendek szükségesnek látták, hogy uralkodójuk és a császár között a megegyezés mielőbb létesüljön. A király február második felében Hunyadit, a nádort, Czilli Ulrikot, a váradi és passauai püspököt bízta meg a tárgyalásokkal, melyek az alsó-ausztriai Schwadorfban, Badenben és Bécsben folytak, de eredményre szintén nem vezettek.²

Ekkor Albert főherceg bátyjától fölhatalmazást eszközölt ki, hogy mint közbenjáró kísérletet tehessen. Hosszú alkudozás után sikerült olyan föltételeket állapítania meg, melyek a magyarok jogi álláspontját megóvták, a császárnak pedig jelentékeny előnyöket biztosítottak. Ezek szerint László Sopron várost és Fraknó várát ötvenezer forintban elzálogosítja a császárnak, Kismartont és Kaboldot pedig ki fogja váltani azon két osztrák főúrtól, a kiknek a császár elzálogosította; de ezen négy hely, noha idegen kézben marad, a magyar törvények és bíróságok hatósága alá jut; továbbá a császár a szent koronát méltányos kárpótlás fejében, Kőszeg és Rohonc városokat pedig váltságdíj követelése nélkül visszabocsátja.³

¹ Piccolomini 448—453.

² Ez 1453 február 24-ikén Bécsből Németországba küldött jelentés. *Fomes. Diplomataria. XLII.* 115 és Piccolomini ápril 6-ikán kelt levele. *Wolkan* kiadásában.

³ Ezen föltételeket az Albert által 1453 márczius 26-ikán kiállított okirat tartalmazza. A koronáról az áll, hogy *auf ein zimlich redlich Versorgnuss* fog visszaadni. (Chmel: *Materialien. II.* 46.)

Az osztrák rendek követelései szintén elintézést nyertek az egyezségben.

Ezt azonban Frigyes vonakodott elfogadni; különösen az osztrák rendek azon követelésében, hogy az uradalmakat, melyeket Ausztriában elzálogosított volt, maga pénzen váltsa vissza, nemcsak érdekei, hanem becsülete ellen irányuló merényletet látott, arra utalván, hogy a mit mint gyám jogosan és a közszükségletek fedezése végett cselekedett, érvénytelené nyilváníttatni nem engedheti. Albert főherceg rábírta ugyan az osztrákokat, hogy jelentékeny engedményeket tegyenek, de a császár hajthatatlan maradt, és kíméletlen hangon utasította el tanácsosai előterjesztéseit. Ezeknek erőfeszítéseiben Piccolomini ékesszólása egész hatalmával vett részt. Figyelmeztette Frigyest, hogy az egész keresztyénség sorsa forog kockán; mert ha a császár és a magyarok között az egyezség létrejön, a törökök Konstantinápolyt nem merik ostrom alá venni, ha pedig erre mégis kísérletet tennének, a magyarok a kelet-római birodalom fővárosának elestét meg fogják akadályozni.

A császár vele is érezte neheztelését és szemrehányásokat tett neki, hogy ő szintén ellenségeivel tart.

Azonban szavai mégis mély benyomást tettek rá, és másnap (márczius 26-án) hajnalban Albert főherceget megbízta, hogy a magyar és osztrák rendekkel megállapított föltételeket szerződésbe foglalja össze, melyet azután a rendek elé terjesztett. Most azonban László támasztott nehézségeket; ő távollévő nagybátyjának visszatértéig halasztotta el a döntést; Czilli gróf pedig visszaérkezte után különféle ürügyek alatt késleltette az ügy elintézését; úgy, hogy a magyarok türelmükből kifogyva, elutaztak Bécsből, az egyezség megerősítése pedig elmaradt.¹

Május elején László arról értesíté a császárt, hogy buzgó igyekezetei ellenére a magyar rendek az egyezséghez való hozzájárulásukat megtagadták, mert az ország területi épségén csorbát ejteni nem engednek és őt figyelmeztették, hogy annak

Piccolomini 1453 ápril. 6 és 14-iki levelei és elbeszélése III. Frigyes-életrajzában. 399—346.

oltalmazására ő is köteles, minélfogva az elidegenített összes várak és városok visszaadását kéri, ajánlkozván, hogy osztrák területek átengedésével fogja kárpótolni.¹

Ezen ajánlat el nem fogadtatván, később László határozottan kijelenté a császárnak, hogy az Albert főherceg által kötött egyezséget a magyarok ellenkezése miatt meg nem erősítheti; de új tárgyalásokba bocsátkozni kész.²

Erre Frigyes nem volt hajlandó. Az év utolsó napjaiban László követei, magyarok, csehek és osztrákok, azon javaslattal járultak eléje, hogy személyes találkozón tegyenek kísérletet a megegyezésre. Azonban a császár, noha attól tartott, hogy a magyarok fegyveres támadását vonja magára, kitérő választ adott. Közbenjárásuk László fogságban sínylődő nevelője érdekében szintén sikertelen maradt.³ A következő (1454.) év márczius második felében Frigyes arról értesülvén, hogy Cseprek vidékén magyar hadak gyülekeznek, a soproni tanács útján felvilágosítást kért rendeltetésük felől, «hogy szükség esetén ő is megtehesse hadikészületeit».⁴

A helyzet nehézségeit gyarapította egy Nankenreuter Nabukodonozor nevezetű osztrák condottieri, ki Czilli Ulrik gróf zsoldjában állott, Magyarországra tört és itt több erősségekben megfészkelte mag^{resz}. Hunyadi ugyan megfenyítette és kiűzte őt, de neheztelést táplált a császár ellen, a miatt, mert megkeresésére segítségben nem részesítette.⁵

Ilyen apró torzsalkodások kötötték le a közfigyelmet, mikor a keresztyénség érdeke közös erőfeszítést követelt volna tőlük.

1453 május 29-én elesett Konstantinápoly és előre volt látható, hogy a diadalmas törökök hódító útjukat nyugat felé folytatni fogják.

A császár hosszú habozás után 1454 április 24-re Regensburgba birodalmi gyűlést hirdetett, mely hivatva volt a keresz-

¹ Piccolomini május 14 és június 3-iki levelei.

² Piccolomini október 8-iki levele.

³ Piccolomini 1454 január 1 és 22-én kelt levelei.

⁴ Márczius 26-iki levele. *Archiv für österreichische Geschichtsquellen.* **quellen X.** 191.

⁵ Piccolomini 1454 márczius 11, 12, 18 és május 3-ikán kelt levelei.

tyén hatalmak közös támadó hadjáratát a törökök ellen előkészíteni. Azonban a császár ürügyül használta fel a Nankenreuter és Hunyadi között folyamatban levő küzdelmet, attól félvén, hogy a győzedelmes fél ellene fog fordulni, nem jelent meg a gyűlésen. Ugyanis bizalmatlanságot táplált Hunyadi iránt is, kit megkérdezett, vajjon a békét vele fönntartani kívánja-e vagy ellenségnek tekintse őt. A kapott válasz nem nyugtathatta meg őt, mert kitérően hangzott, sőt a magyar hadvezér, nyomást kívánván rá gyakorolni, fenyegetődött, hogy a magyarok, ha a keresztyén hatalmak által magukra hagyatnak, kénytelenek lesznek országukon szabad átvonulást engedni a törököknek.¹

Frigyes elmaradása miatt a német birodalom rendei csak csekély számban jöttek össze és a hadjárat ügyében a határozathozatalt egy következő gyűlésre halasztották el.

Mivel a magyar király sem küldött Regensburgba követeket, a császár ő rá hárította az eredménytelenségért a felelősséget, a mely vád ellen László a pápai követhöz intézett levélben védelmezte magát.²

A szeptember végére összehívott frankfurti birodalmi gyűléstől szintén távol tartotta magát a császár. Magyarországot Vitéz János váradi püspök képviselte, ⁽³⁾akit Capistranoi János, a varázsos hatalmú ferences támogatótt. Ott tízezer lovasból és harminczkétezer gyalogusból álló birodalmi sereg kiállítása határozottatott ugyan el, de a módozatok megállapítása egy harmadik gyűlésre bízott, mely Németujhelyen volt a császár elnöklete alatt megtartandó.

Frigyes, a mikor ide László királyt meghívta, panaszt emelt a miatt, hogy az osztrák határon gyülekező magyar hadak ismét fenyegetik.

E tekintetben Hunyadi János nyugtatta meg őt, azon kijelentéssel, hogy magyar főurak egymásközötti viszályai következtében sereglettek egybe a hadak és már is eloszlottak; egyuttal értesítette, hogy a németujhelyi gyűlésre a magyar rendek

¹ Piccolomini 1454. ápril. 12 és május 3-iki levelei.

² A levél a gróf Khuen-Hédervary család hédervári könyvtarának. XV. századbeli codexében.

nagyszámú küldöttsége fog megjelenni, és arra buzdította, hogy a török hadjárat létesítésével «olyan dicsőséget és hírnevet szerezhet magának, a melyhez hasonlóval a római császárok sorában egyik elődje sem dicsekedhetett.»¹

A németujhelyi gyűlésen 1455-ik év márczius 23-án fényes magyar küldöttség jelent meg. Nevében Vitéz János intézett a császárhoz nagy beszédet. Mivel őt kellett mindenekelőtt megnyerni és cselekvésre buzdítani, azon szónoki formával élt, mely meg nem érdemlett magasztalások által hizeleg a hiúságnak, és erényeket dicsőít, a melyek a dicsőített egyénben legkevésbbé vannak meg. Úgy tünteti föl a császárt, mintha régóta az ügy legbuzgóbb pártfogója volna, kit lelkes elhatározásának megvalósításában a mostoha körülmények akadályoznak. «Az én feladatom — úgymond — nem más, mint égő erényednek, hevülő lelkednek tüzét lánggra lobbantani.» Azután azt fejtegette, hogy a tervezett háború szent, időszerű és szükséges. Zárszavaiban arra buzdította a császárt, iparkodjék a halhatatlanságot megszerezni emlékének.²

A császár nevében Piccolomini — ekkor már Siena püspöke — válaszolt. Előadta, hogy uralkodója lelkét a görög birodalom sorsa fájdalommal tölti el, és azon kérdés, hogy miképen segítsen a keresztyénség bajain, folytonosan foglalkoztatja elméjét. Dicsőítette a magyarok elszántságát és biztosította őket, hogy a frankfurti végzések pontosan foganatosíthatni fognak.³

A következő napokban több szónok hangoztatta, hogy mindenekelőtt a keresztyén hatalmak között kell a békét megszilárdítani, és utalt azon vitás kérdésekre, melyek a császár és László király között a szent korona és a magyarországi várak visszaadása tárgyában fennforognak. Ezeknek megoldására Podjebrad György, a csehországi kormányzó ajánlkozott közbenjáróul.

Márczius 27-én Vitéz János kijelenté, hogy mind a király,

¹ *Tudományos Gyűjtemény.* 1835. III. 41.

² A beszédet a müncheni codexből e sorok írója adta ki: *Vitéz János politikai beszédet.* 13—22.

³ *Mansi: Orationes Pii,* II. 316—330.

mind a magyar rendek elfogadják a közbenjárást és hajlandók az egyezésre.¹

Mindamellettt általánossá vált azon felfogás, hogy a hadjárat ebben az esztendőben már nem indítható meg, hanem a következőre halasztandó.

Mikor tehát április 12-én V. Miklós pápa halálának híre érkezett, ezen eseményt ürügyül ragadták meg a hadjárat elhalasztására és a gyűlés befejezésére. Piccolomini püspök a magyarokat a császár nevében azon kijelentéssel igyekezett megnyugtanni, hogy a jövő év tavaszán hatalmas német sereg fog Nándorfehérvár felé indulni.

Ez nem következett be. A pápai követ előtt, ki Németujhelyből a Bécsben időző magyar királyt felkereste, Vitéz János tartózkodás nélkül szólott azon fájdalmas érzésről, melyet a németujhelyi gyűlés támasztott, mert többet mulasztott, mint végezett, az ellenséget megnyugtatta, a hívőket kétségbe ejtette.²

VII.

Ezalatt a viszony a császár és László király között nem fordult jobbra. A köztük dúló viszály magára vonta a római szentszék figyelmét és III. Calixtus pápa 1455 őszén követét, Carvajal bibornokot megbízta, hogy a két rokont, ha másképp nem lehet, egyházi átok alkalmazásával kényszerítse a kibékülésre.³

A németujhelyi gyűlés idejében Podjebrad György ajánlkozott a közvetítésre, melyet a császár készséggel elfogadott, de meg is hiúsított.⁴ A gyűlés még együtt volt, mikor László egy cseh urat megbízott, hogy a császár ellen indítandó háború céljára kétezernégy száz fegyverest állítson ki.⁵ Majd május havában Zsigmond főherczeggel szövetséget kötött ellene, melybe később Czilli Ulrik is fölvétetett.⁶

¹ Vitéz Beszédei : 23, 24.

² Ugyanott. 25—30.

³ Raynald: *Annales Ecclesiastici*. X. 83.

⁴ Enea Silvio 1455 február 22 és március 19-iki levelei.

⁵ Palacky. IV/1. 387.

⁶ Az 1455 május 14 és június 28-ikán kelt szövetségi okiratok Lichnovszky. VI. 1984, 2006 sz.

Augusztus végén Brandenburgi Albert örgróf a császár és a király között fegyverszünetet hozott létre, a melynek tartama alatt ő és Czilli Ulrik hivatva voltak a vitás kérdések végleges megoldásán működni.

Ekkor ismét váratlan fordulat állott be. Két osztrák úr, Baumkircher és Ellerbach, ostrom alá vették Németujvár (Güssing) várát, melyet a császár Lévai Cseh László gondjaira bízott volt. Most László király, Ujlaki Miklós és Hunyadi László fordultak Frigyeshez a végből, hogy a vár megvívását akadályozza meg. Ez Brandenburgi Albertet bírta meg ezen föladattal.¹

Míg azonban fegyverei ott elfoglalva voltak, a császár osztrák ellenségei Németujhely ellen intéztek támadást és ott a lebetegedését váró császárnét nyugtalanították.²

Frigyes e miatt panaszt emelt László előtt; mivel egyrészt maga hadakat gyűjtött, másrészt pedig a békebíróság összeülésének elhalasztását kérte; attól tartott, hogy a király ellene fog fordulni. Január 6-án írt neki. Nem kételkedik — úgy mond — barátságában, de azoknak, kik őt ellene ingerlik, figyelmébe ajánlja, hogy ily módon a törökök ellen tervezett hadjárat elé akadályokat gördítenek.³

Aggodalmai alaposak voltak. László a prágai országgyűlésen előterjesztette, hogy gyámsága idejében a császár károkat okozott neki, most pedig alattvalóit Ausztriában és Magyarországon tönkre teszi, békeajánlatait visszautasítja. Kivánta, hogy Podjebrad György a császár szolgálatában álló cseh zsoldosokat hívja vissza és készüljön táborba szállásra. Együttal hajlandónak nyilatkozott, hogy Podjebrad és Sternberg Zdenko békebíróságát elfogadja, úgy, hogy ez a Czilli grófok, Zsigmond herceg és a császár ellen küzdő osztrák urak követeléseire terjedjen ki

Podjebrad négy cseh urat megbízott, hogy Grácban a békés kiegyenlítésre újabb kísérletet tegyenek, azon fenyegetéssel, hogy háború esetén a csehek kötelesek uralkodójuk mellett síkra szállani. 1456 február 2-án fogadtatásuk alkalmával a

¹ A császár 1455 október 14-iki rendelete. Chmel: *Materialien*. II. 89.

² Palacky IV/1. 388.

³ *Quellen*. 3655. szám.

császár azt válaszolta nekik, hogy ő azokkal áll háborúban, kik fegyvert ragadtak ellene, nem pedig Lászlóval; kész azonban a békebírótságot elfogadni, ha öcsce, Albert herczeg lesz a két cseh főúr mellett elnöke és ha László megígéri, hogy az ellene harezoló osztrák urakat nem segíti.

A követek jelentése alapján a csehországi országos tanács úgy találta, hogy nem forog fenn ok, a mely a királyt arra indíthatná, hogy nagybátyja ellen háborút viseljen.

Márczius havában csehországi küldöttség jelent meg Budán és arra intette a királyt, hogy tekintettel a törökök részéről fenyegető veszélyre, béküljön ki a császárral.

Ennek ellenére László ragaszkodott szándékához, hogy támadólag lép föl. Április első felében a cseh főurakhoz intézett leveleiben úgy tüntette föl a helyzetet, mintha a császár készülne egybegyűjtött serege élén Magyarországra törni és ő kénytelen volna védeni magát; őket ezért értesíté, hogy május 6-án személyesen táborba száll, és csatlakozásra szólította föl.

A császár csak önvédelemre, nem támadó föllépésre gondolt. Április második felében Sopron várost gondos őrkedésre szólította föl és azzal biztatta, hogy Brandenburgi Albert tárgyalni fog Lászlóval; mikor pedig május elején a város kérdést intézett hozzá, vajjon külvárosai és falvai megmentése végett ne hódoljon-e be az ellenségnek, felhatalmazta, hogy nyolcz napi fegyverszünetet köthet, a mely idő alatt a badeni tartományi gróf segítséget hoz.¹

László május végén, noha ekkor már a török szultán megindult volt Magyarország végvárainak megvívására, magára hagyva Hunyadit és Capistráni Jánost erőfeszítéseikben, Bécsbe indult, hogy önző érdekektől vezetett tanácsosai sugallatára nagybátyja ellen síkra szálljon. Személyesen nem szállott ugyan táborba, de Sopron város biztosra vette, hogy támadásnak lesz kitéve, Stiria pedig pusztító betörésektől sokat szenvedett, minélfogva a császár kényszerítve volt fegyverkezni.²

Csak ekkor, július második felében jött László arra a meg-

¹ Frigycs 1456 ápril. 24, 27, május 8-ikán Sopronhoz intézett rendeletei. *Archiv.* X 197, 8.

² 1456 június 21 és augusztus 1-én Sopronhoz intézett császári rendeletek. *Ugyanott* 199.

győződésre, hogy nagybátyja ellen hadakozva, családja, magyar királysága és az egész kereszténység ellen irányuló merényletet követne el. Ekkor értesíté a cseh urakat, hogy a török betörés miatt a császár ellen tervezett hadjáratról lemond és Belgrád fölmentésére indul; minélfogva fölhívta őket, hogy fegyvereikkel segítségére jőjjenek.

László augusztus 26-ikán az osztrák fővárosból megindult ugyan Buda felé, de sem ő, sem a cseh urak nem jutottak Belgrádig, és felmentésének dicsőségében nem vettek részt.

November végén a császár a vele ellenséges viszonyban álló magyar és osztrák urakkal egyezsége lépett, a melyben a háború alatt elfoglalt váraknak jogos birtokosaik kezeibe szolgáltatására kötelezték magukat és a végleges béke föltételeinek megállapítását újból békebírákra bízta.¹

Csakhogy már a következő év elején a fejedelmi rokonok viszályainak lángja újból fellobogott. A belgrádi véres katasztrófa táplálta a hamu alatt rejtett tüzet. Czilli Ulrik gróf, nemzetsége utolsó férfinarja lévén, stíriai birtokaira, mint megüresedő birodalmi hűbérekre igényt tartott a császár, László ellenben anyai nagybátyja örökösének tartotta magát. Míg az elhúnytnak főkapitánya, a nagyerejű cseh Witowecz János, a királynak hódolt, a császár a két másik osztrák főherceg és a szomszéd görcei fejedelem hozzájárulása mellett, személyesen átvette a Czilli-birtokokat; de itt rájtaesapott Witowecz, úgy hogy sietve kellett menekülnie és több udvari embere fogságba esett.²

László egész figyelme ezen ügyekre összpontosult. Noha április 7-ikén a német fejedelmektől a törökök ellen segítséget kérvén, táborba szállását ígérte, már három nappal utóbb egy cseh úrhoz fölhívást intézett, hogy mielőbb kétezer fegyveres élén Bécsbe siessen, mert onnan személyesen készül a császár ellen indulni.³

Ezen két nyilatkozatának egymás mellé helyezése Magyar-

¹ A november 29-iki egyezséget János szentgyörgyi gróf, Baumkroher, Ellerbach, Enzersdorfer, Grafenecker és Lichtenstein kötik meg Chmel: *Materialien*. II. 120. A császár ezen egyezés megkötéséről december 3-ikán értesíti Sopron várost. *Archiv*. X. 200.

² Erről szóló jelentés. *Archiv* XI. 147.

³ *Archiv*. X. 101.

ország és a keresztyénség nagy érdekei irányában követett gyászos politikáját élesen világítja meg.

Azonban ő sem a császár, sem a törökök ellen nem ment. Budán maradt, a hol gonosz összeesküvés áldozata gyanánt Hunyadi László nemes egyéniségét vérpadra küldötte.

A pápa május 24-ikén megbízta magyarországi követét, hogy a béke helyreállítására törekedjék és evégből a császárt keresse föl;¹ augusztus 31-ikén Lászlót intette, hogy a császárral béküljön ki. November 2-ikán a Czilli-örökség tárgyában létrejött az egyezés.²

A többi vitás ügyek elintézése a néhány héttel utóbb a pápai udvarnál tartandó értekezletre halasztatott, a melyen a pápai követnek is, Rómából vett utasítás értelmében, részt kellett vennie. László ugyanis ekkor Csehország fővárosában tartózkodott és ott készült megülni menyegzőjét egy francia hercegnővel, kinek kiszemelésében a csehek német-ellenes politikája nyilatkozott meg. Azonban november végén a tizenhét éves királyt elragadta a halál.

A Habsburg-házból származó magyar uralkodók sorozatában az első kettő rövid kormányzását szerencsétlenül végezte. Míg Albert elkésve foglalta el a trónt, fia idő előtt vette át az ország kormányát. A gyászos eseményekért, melyek emléként elhomályosítják, a felelősségben osztozik vele a nemzet, mert magyar szellemben neveltetéséről nem gondoskodott, a hatalmat a még nem érett ifjúnak bocsátotta kezeibe és uralkodójának az ország területén való állandó tartózkodása tekintetében főnálló jogát nem érvényesítette, mikor pedig egyik országgyűlésből fölhívta, hogy térjen vissza Magyarországra, túrnie kellett Vitéz váradi püspöktől ellenjegyzett királyi írásban azon szemrehányást, hogy távollétének okai az ország rendei, kik a királyi jövedelmek kezeléséről hozott végzéseikkel méltóságának megfelelő udvar főnuttartását lehetlenné tették.³

FRAKNÓI VILMOS.

¹ Theiner II. 296.

² Pray: *Annales*. III. 203.

³ *Fontes. Diplomataria*. II. 8.